БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой
ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 20 (6455)
ЯНВАРИИН 28
СРЕДА
1953 он

Сэн 20 мүнгэн.

МҮНӨӨДЭРЭЙ НОМЕРТО:

КОЛХОЗУУДТАХИ ТООСООТО БА ТООСООТО-ҺУНГУУЛИИН СУГЛААНУУД

Хүдөө ажахын артелиин Уставай ёһоор, 1953 оной январь-февраль һарануудта тоосоото ба тоосоото-һунгуулиин суглаанууд колхозуудта үнгэргэгдэхэ ёһотой юм. Тэдэ суглаанууд дээрээ колхозниггууд болбол 1952 он соо ажахын-финансова ажал-ябуулгын дүнгүүд тухай правленинүүдэй тоосоонуудые зүбшэн хэлсэхэ ёһотой. Колхозуудай правленинүүдэй, шалгалтын комиссинуудай ба түрүүлэгшэнэрэй түлөөлэгдэһэн болзорой үнгэрһэн байгаа һаань гү, али колхозно хүтэлбэрилхы органуудые болзорһоонь урид шэнэлэн һунгаха шухала гэжэ колхозниггуудай суглаанай шиидэһэн байгаа һаань, тэдэнэр шэнээр һунгагдаха байна. Эдэ бүхы хүдэлмэри 1953 оной февралиин 20 болотор хэгдэжэ, дүүрэхэ ёһотой.

Колхозуудай ажабайдалда тоосоото ба тоосоото-һунгуулиин суглаанууд шухала һуури эзэлнэ. Колхозниггууд тэдэ суглаанууд дээрээ үнгэрөөшэ жэлэй дүнгүүдые гаргаха зуураа, таряалангай ургасые ба малажалые дам саашадань дэбжээхэ, колхозуудай гол хүсэн болгошо ниитын ажахые хүгжөөхэ харгы замуудые тодорхойлхо байна.

Колхозууд болбол тоосоото ба тоосоото-һунгуулиин суглаануудта ехэхэн амжалтануудтайгаар ерэжэ байна. 1952 ондо СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй түсэбэй дүүргэлтын һая толилогдоһон дүнгүүд социалистическэ хүдөө ажахын шэнэ дэбжэлтэ тухай гэршэлнэ. Үнгэрэгшэ жэл соо ороойһото ба техническэ культурануудай тарилгын талмай ехэ болоо, ороойһото культурануудай валовой ургаса 8 миллиард пүүд хүрөө. Хлопогой, сахарна свёклын, наран сэсэгэй, улһанай ба техническэ бэшэ культурануудай, тэрэшэлэн харгаабха ба овощиин ургаса ехэ болоо. Колхозуудай ниитын адуу малай тоо толгой олошорбо.

Хоёр зуун мянга гаран тракторнууд, комбайнууд ба автомобильнуудые, хүрьһэ элдүүрилдэг, тарилга болон хуряалга хэдэг, хүдөө ажахын бусадшье хоёр миллион гаран машина ба зэмсэгүүдые үнгэрөөшэ жэлдэ хүдөө ажахы абаһан байна.

Колхозниггууд, машинно-тракторна станцинуудай ба совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд туйлаһан эдэ амжалтануудтаа түшэглэн, 1953 он соо хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар урагшаа, шэнэ ехэ алхам хэхэ ёһотой. Ургасые ехэ болгохо, ниитын малые олошоруулха, ниитын ажахые саашадань бэхижүүлхэ асуудалнууд тоосоото ба тоосоото-һунгуулиин суглаануудай гол анхаралда табигдаха ёһотой.

Колхозой үйлэдбэридэхи ба колхозуудые хүтэлбэрилхэ хэрэгтэ байгаа дутагдалнуудые шүүмжэлхэ ба өөрыгөө шүүмжэлхэ ябадалые дэлгэрүүлхэдэ бүхы хэмжээгээр туһалха зуураа, партийна организацинууд болбол эдэ дутагдалнуудые түргөөр усадхахадань колхозуудта туһалха, ажалай социалистическэ эмхидхэлые ба журамые бэхижүүлгэдэ, ниитын ажахые хүгжөөхын түлөө артелиин гэшүүн бүхэнэй харюусалгые дээшэлүүлгэдэ колхозниггуудай анхаралые хандуулха уялгатай.

Суглаануудта хэр зэргээр бэлдэһэн дээрэһээ, колхозуудай хүдэлмэриин асуудалнуудые гүн гүнзэгыгөөр ба һайнаар зүбшэн хэлсэһэн дээрэһээ суглаануудай амжалтатайгаар үнгэрхэ ябадал нилээд дулдыдаха байна. Тиимэһээ суглаануудта нарин нигтаар бэлэдхэхэ ба тэдээнние үнгэргэхэ ябадалые хангаха, тэдээн дээрэ колхозниггуудай бултадаа байлсахыень, колхозуудые хүтэлхэ демократическа үндэһэ һууринуудые нарин шангаар сахихыень туйлаха зорилго табигдана.

Гүрэнэй урда тээхи уялгануудаа колхозуудай дүүргэһэнэйнь һүүлээр, хүдөө ажахын артелиин Уставтай тааралдуулан, олон һалбарита колхозно үйлэдбэриие амжалтатайгаар хүгжөөхын тула шухала хэрэгтэй зэргээрнь үрһэнэй, тэжээлэй, страховой ба ниитын бусад фондынуудые байгуулхаар, тэрэшэлэн колхозниггуудай ажалта үдэртэ хүртэһэн продукт ба мүнгые саг соонь үгэхөөр натуральна ба мүнгэн доходуудаа зүбөөр хубаарилха ябадалда тусгаар анхарал хандуулха зэргэтэй.

Колхозуудай түрүүлэгшэнэрэй тушаалда политическэ ба ажал хэрэгэйнгээ талаар шалгагдаһан, хүдөө ажахын дээдэ ба дунда эрдэмтэй мэргэжэлтэдые дэбжүүлжэ, колхозуудай түрүүлэгшэнэрэй составые саашадань бэхижүүлхэ талаар, тэрэшэлэн колхозуудай түрүүлэгшэнэр болгогдожо һунгагдаһан хүдөө ажахын мэргэжэлтэдые хүдэлмэридэнь бэхижүүлхэ талаар шухала хэмжээнүүдые бэелүүлхэ гээшэ имагта удхашанартай юм. Тэрээнтэй нэгэн хамта бригадирнуудай ба фермэнүүдые даагшанарай, шалгалтын комиссиин түрүүлэгшэнэрэй ба колхозно хүтэлбэрилхы бусад кадрнуудай составые эрхим колхозниггуудай дундаһаа бэхижүүлхэ хэрэгтэй. Хуушан хүдэлмэридөө өөһэдынгөө нэрэ түрые гутааһан хүнүүдые колхозой хүтэлбэрилхы тушаалнуудта дахин дэбжүүлжэ болохогүй.

Хүдөө ажахын артелиин Уставые эбдэһэн ябадалнуудые усадхаха талаар, ниитын газар, хулгайлагдаһан мал, продуктнууд, мүнгэн зөөри ба бэшэ зөөриие колхозуудта гэдэргэнь бусааха талаар, дебиторско үри доёмхо түлүүлхэ талаар эрид хэмжээнүүдые абаха шухала.

Партийна организацинууд, советскэ ба хүдөө ажахын органууд 1953 ондо колхозуудай хүдэлмэриие нилээд һайжаруулга хангаха ёһотой практическа хэмжээ-ябуулгануудые колхозниггуудтай хамтадаа колхоз бүхэндэ зохёохо уялгатай.

Колхозуудай амжалтанууд МТС-үүдэй ажал-ябуулгаһаа, техникые зүбөөр хэрэглэһэнһээ, машинно-тракторна станцинуудай ба колхозуудай хоорондохи договорнуудай саг соогоо дүүргэгдэһэнһээ эрид шууд дулдыдаха байнал. Тиимэһээ суглаануудай болоходо, тэдээндэ МТС-эй директорнүүдэй ба бусад хүтэлбэрилхы хүтэлбэрилэгшэдэй хабаадалсахань шухала байна. Суглаанууд дээрэ МТС ба колхозуудай уялгануудаа ямараар дүүргэһэнэй дүнгүүд, илангаяа хүдэлмэриин болзор ба шанар тухай, зүбшэн хэлсэгдэхэ, мүн МТС-үүдэй ажал-ябуулгые һайжаруулха дурадхалнууд оруулагдаха ёһотой.

Тоосоото ба тоосоото-һунгуулиин суглаанууд болбол ажахын шухала зорилгонуудые колхозуудай шиидхэжэ байха үедэнь үнгэржэ байна. Кадрнуудые һургалга, хабарай тарилгада бэлэдхэл, үбэлэй агротехническэ хэмжээ-ябуулгануудые бэелүүлгэ, малай үбэлжэлгые эмхидхэлгэ—эдэ бүхыдөө хүдөө ажахые дам саашадань хүгжөөхэдэ бага бэшэ удхашанартай. Суглаануудта бэлэдхэхэ ба тэдээнние үнгэргэхэ үедөө колхозууд болбол ниитын адуу малай үбэлжэлгэ эмхидхэлгые һайжаруулхын тула, үрһэнэй хүсэд хүрэхэ фонднуудые байгуулха ба тарилгада үрһээ бэлэдхэхын тула, хүдөө ажахын зэр зэмсэгые саг соонь ба шанар һайнтайгаар заһабарилхын тула минеральна ба нютагай утэгжүүлгэнүүдые суглуулжа поли дээрэ гаргахын тула, хүдөө ажахын культурануудай үндэр ургаса абахын ба малажал хүгжөөлгын 1953 оной түсэбые дүүргэхын түлөө шухала условинуудые байгуулхын тула хэмжээнүүдые пэмэжэ абаха ёһотой.

Партийна организацинуудай урда колхозуудтахи суглаануудые тодорхойгоор хүтэлбэрилхэ зорилго табигданхай. Партийна хүдэлмэрилэгшэд суглаануудта бэлэдхэхэдэ сэхэ хабаадалсаха, суглаанууд дээрэ байлсаха, урдаа табигдаһан зорилгонуудые шиидхэхэдэнь колхозниггуудта туһаламжа үзүүлхэ уялгатай юм.

1953 ондо хүдөө ажахын үмэнэ шэнэнүүд, харюусалгатай зорилгонууд табигдана. Колхозуудта тоосоото ба тоосоото-һунгуулиин суглаануудые амжалтатайгаар үнгэргэлгэ болбол табадахи табанжэлэй гурбадахи жэлэй түсэбые дүүргэхэ ба үлүүлэн дүүргэхэ хэрэгтэ хүдөөгэй ажалшадые элсүүлхэдэ туһалха байна.

(«Правдын» январиин 26-най түрүү бэшэгһээ)

КОММУНИСТНУУД БА ПАРТИЙНАБЭШЭ ХҮНҮҮДЭЙ СТАЛИНСКА БЛОГОЙ КАНДИДАДУУД

*

„Эрхим шанарай бригадын" бригадир

Улан-Удын мяха-консервнэ комбинадай коллектив 1952 ондо абаһан социалистическэ уялгаяа нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэһэн байна. Комбинат дотор стахановецуудай тоо улам олошороо.

Үнгэрэгшэ жэлдэ өөхэнэй цехын коллектив илангаяа һайнаар хүдэлмэрилөө. Тус коллектив главна управленеэр табигдаһан нормодо орходоо хэдэн зуун центнер өөхэнэй тоһо ехээр шахаһан байха юм. Мария Никитична Спиридоновагай хүтэлбэрилдэг бригада эрхим ба 1-дэхи сортын өөхэнэй тоһо шахана. Энэ бригадынхид имагтал эрхим шанартай продукци үйлэдбэрилхын түлөө эршэтэйгээр тэмсэнэ. Энээнэй ашаар «Эрхим шанарай бригада» гэһэн хүндэтэ нэрэзэргэдэ хүртэнхэй.

Мүнөө үедэ нүхэр Спиридоновагай хүтэлбэрилдэг бригада нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтын хүндэлэлдэ стахановска вахтада жагсаад, даалгабаряа 150 процент дүүргэнэ.

Өөхэнэй цехын коллектив шадабаритай хүтэлбэрилэгшэ, олониитын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг. Мария Никитична Спиридоновае № 131 һунгуулиин округһоо ажалшадай депутадуудай Улан-Удын городской Соведэй депутадта кандидадаар дэбжүүлһэн байна. Һунгагшадай этигэл найдабариие нүхэр Спиридоновагай харюулхань лабтай.

Н. Святогор.

* *

Ургажа ябаһан хүтэлбэрилэгшэ

Даши Дашиевич Ошоров Ахын аймагай үгытэй бурядай хүбүүн юм. 1935 онһоо өөрынгөө аймагай эгээл захын улусуудай нэгэндэ табан жэлэй турша соо багшаар хүдэлмэрилһэн байха юм. Тэрээндэ ухибүүд ехэ дуратай, түрэлхидынь хүндэлдэг байгаа. Юуб гэхэдэ, Даши Дашиевич һурагшадта ба түрэлхидтэнь хододоо зүбшэл үгэдэг, туһаламжа хүргэдэг хүниинь байһан юм. Колхозниггуудай һонирхоһон бүхы асуудалнуудые шиидхэлгэдэ нүхэр Ошоров али болохоор туһалдаг байһан юм.

1940 ондо нүхэр Ошоров Советскэ Армиин зэргэдэ алба хэхээр мордоһон байгаа. Немецко-фашистска булимтарагшадтай эсэргүү Эсэгэ Ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда хабаадалсаа. Эрэлхэг, хатуу зоригтойгоор дайлалдаһанайнгаа түлөө нүхэр Ошоров «Красная звезда» гэжэ хоёр орденоор, «Шэн габьяагай түлөө» гэжэ медаляар шагнагдаһан байгаа.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай илалта түгэлдэрөөр дүүрэһэнэй һүүлээр Даши Дашиевич түрэл нютагтаа бусажа ерээ һэн. Тиин, түрүүшээр партиин айкомой партийна, профсоюзна ба комсомольско организацинуудай таһагые даагшаар, хожомынь секретаряар нүхэр Ошоров хүдэлмэрилөө. Аймагай ажахын ба культурна байгуулалтада туйлагдаһан амжалтануудай түлөө нүхэр Ошоровые «Ажалдаа шалгарһанай түлөө» медаляар Советскэ правительство шагнаһан байна.

Хоёр жэлэй партийна һургуули дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр Даши Дашиевич Ошоровые Ахын коммунистнууд партиин айкомой нэгэдэхи секретаряар һунгаһан байха юм.

Аймагайнгаа колхозуудые эмхидхэлэй-ажахын талаар бэхижүүлхын, тосхонууд ба улусуудай культурые хүгжөөн дэбжүүлхын тулада нүхэр Ошоров ехэ оролдолго гаргана. Аймаг болбол малажал хүгжөөхэ түсэбөө жэл бүри дүүргэдэг, продукт тушаалгаар гүрэнтэйгөө хаһа саг соонь тоосодог.

Даши Дашиевич Ошоровые «Ким» гэжэ хүдөө ажахын артелиин колхозниггууд аймагайнгаа Соведэй депутадта кандидадаар дэбжүүлээ. Тэрэнэй кандидатура һунгуулиин Окружной комиссяар регистрацида абтанхай.

Коммунистическэ партиин үнэн хүбүүн Д. Д. Ошоровой түлөө округой һунгагшадай голосуудаа үгэхэ байһаниинь лабтай.

Эрхим ажалаараа шалгарһан хүн

Мария Михайловна Барышникова Мухаршэбэрэй аймагай «Коммунизм» гэжэ хүдөө ажахын артелиин эрхим һаалишан юм.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнай үедэ тус колхозой правлени Мария Михайловнае һүнэй-товарна фермэдэ хүдэлмэрилхөөр эльгээһэн юм. Тэрэ хадаа түрүүшын жэлнүүдтэ мал харууһалалсажа байхадаа, малнуудые харууһалха ба эдеэлүүлхэ зоотехническэ заабаринуудые түргөөр шудалжа, тэдэниие бодотоор бэелүүлхын түлөө хододоо оролдодог байба. Уданшьегүй Мария Михайловна һүнэй-товарна фермэдэ һаалишан болгогдобо.

Тэрээнһээ хойшо арбан жэлэй туршада һаалишаар хүдэлмэрилхэ зуураа, нүхэр Барышникова ажалай эрхим жэшээ хододоо харуулжа, жэлһээ жэлдэ һү һааха ба түл абаха түсэбөө үлүүлэн дүүргэдэг байха юм.

Үнгэрэгшэ 1952 оной туршада тэрэ хадаа 13 үнеэнһээ 13 тугал абажа, бүрин бүтэнөөр түлжүүлээ.

Түрүү малшадай дүй дүршэлые һайнаар шудалһан нүхэр Барышникова үнеэдые зүбөөр харууһалжа, эрхим амжалтануудые жэл бүхэндэ туйлана. Тиин, 1949 ондо нютагай үүлтэрэй үнеэн бүриһөө 900 литр һү һааһан байбал, 1950 ондо 1100 литр, үнгэрэгшэ жэлдэ 1140 литр һү һаажа, түсэбһөө гадуур 340 литр һайн шанартай һү тушааһан байна.

«Коммунизм» гэжэ хүдөө ажахын артелиин гэшүүд эрхим һаалишан Мария Михайловна **Барышниковае** ажалшадай депутадуудай аймагай Соведэй депутадта кандидадаар дэбжүүлһэн байна. Тэрэ хадаа ажалдаа шалгарһан, арадай үнэн кандидат мүн.

М. Елаев.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

Академик М. А. Павловые Ленинэй орденоор шагнаха тухай

Түрэһөөр ерэн наһанайнь ойтой дашарамдуулан, мүн наукын талаар элитэ габьяануудые байгуулһанайнь түлөө, академик Михаил Александрович Павловые Ленинэй орденоор шагнаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ
Н. ШВЕРНИК.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь
А. ГОРКИН.

Москва, Кремль.
1953 оной январиин 24.

Бурят-монгол хэлэнэй асуудалнуудаар научна конференци

Бурят-монгол хэлэнэй асуудалнуудаар зарлагдаһан научна конференци үсэгэлдэр Соведүүдэй хоёрдохи Байшангай Сталинска зал соо өөрынгөө хүдэлмэриие үргэлжэлүүлбэ.

Һургуулинуудта бурят-монгол хэлэнэй грамматика заалга тухай нэмэлтэ элидхэл БМАССР-эй Гэгээрэлэй министр **И. В. Баранников** хэбэ.

Тэрэнэй һүүлээр бурят-монгол хэлэнэй синтаксисэй зарим асуудалнууд тухай филологическа наукануудай доктор, профессор **Г. Д. Санжеев** хэлэбэ.

Тон түрүүн үгэ абаһан Бурмонгизай хүдэлмэрилэгшэ **М. Н. Имехенов** бурят-монгол хэлэнэй хэлэлгын хубинуудые онсолон тодорхойлхо тухай өөрынгөө һанамжануудые хэлэбэ. Хэлэн тухай нүхэр Сталинай һургаалай үндэһөөр һургуулинуудта түрэлхи хэлэ заалта һайжаруулха тухай ба өөрынгөө хүдэлмэриин зарим тэды дүй дүршэл тухай Курумканай дунда һургуулиин бурят-монгол хэлэнэй багша **Д. С. Дмитриева** тогтон хэлээ.

Иркутска областиин Усть-Ордын национальна округой Бохоной аймагай педкабинедые даагша нүхэр **Л. И. Никифоров** үгэ хэлэхэ зуураа, бурят-монгол хэлэнэй зарим шухала асуудалнуудай шиидхэгдээгүй байһан дээрэһээ һургуулиин багшанарта болон бусад практическа хүдэлмэрилэгшэдтэ элдэб бэрхэшээлнүүд ушарна гэжэ тэмдэглэбэ.

Хэлсэгдэгшэ асуудалаар филологическа наукануудай кандидат **Д. А. Алексеев** (Ленинград), багшанар **Э. Р. Раднаев** (Иволгын аймаг), **Л. Л. Линховоин** (Торийн аймаг) тогтон хэлэбэд.

Энээгээр тус конференциин үсэгэлдэр үтлөөнэй заседани дүүрэбэ.

ТҮРЭЛ ОРОН ДОТОРНАЙ

Украинска ССР. Береговско округой Калининай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ, дээдэ эрдэмтэй агроном Г. А. Тищенкын нэрэ Закарпатска областиин хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй ба колхозниггуудай дунда мэдээжэ болонхой. Тэрэнэй хүтэлбэреэр колхоз полинуудай ургасые, ниитын малажалай ашаг шэмые жэлһээ жэлдэ дээшэлүүлнэ. Г. А. Тищенкын үүсхэлээр колхоз ниитынгээ малажалда тэжээлэй тогтууритай база байгуулаа. Мүнөө Тищенко хүдөө ажахын наукануудай кандидадай нэрэзэргэ олохын тулада диссертаци бэшэжэ байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Г. А. Тищенко хүдэлмэрилжэ байна.

ТАСС-эй фотохроника.

В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ хүдөө ажахын наукануудай Бүхэсоюзна академиин малажалай секциин пленум

В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ хүдөө ажахын наукануудай Бүхэсоюзна академиин малажалай секциин пленум племенной хэрэгэй асуудалнуудта зорюулагдан, СССР-эй хүдөө ажахын министерствын клубта январиин 23-да нээгдэбэ. Научна 500 гаран хүдэлмэришэд ба мэргэжэлтэд тус пленумдэ хабаадана.

В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ хүдөө ажахын наукануудай Бүхэсоюзна академиин үнэнтэ гэшүүн нүхэр В. М. Юдин пленум дээрэ элидхэл хэбэ. Малай үүлтэрнүүдые һайжаруулха талаар Эсэгэ ороной наукын зохёоһон принципүүд ба методүүд тухай элидхэлшэ тодорхойгоор хэлэбэ.

Малай шэнэ үүлтэрнүүдые бии болгохо зорилгонууд ба методүүд тухай элидхэлые хүдөө ажахын наукануудай доктор А. И. Овсянников хэбэ.

Пленумэй хүдэлмэри хэдэн үдэр үргэлжэлхэ.

(ТАСС).

Арадай демократиин оронуудта зорюулагдаһан вечер

Январиин 17-до литераторнуудай Центральна байшан соо болоһэн вечер «Арадай демократиин оронууд дотор» гэжэ нэрлэгдэбэ.

Арадай демократиин оронуудые ошожо үзэһэн советскэ искусствын ажал-ябуулагшад, литераторнууд, үйлэдбэриин новаторнууд Польшодо, Болгаридо, Румынида, Чехословакида, Венгридэ ба Албанида болоһон социалистическэ хубилалтанууд тухай хэлэбэ.

Арадай демократиин оронуудай ажалшад Советскэ Союзые ехээр һонирходог, шэнэ байдал байгуулалтада советскэ хүнүүдэй туйлаһан амжалтануудые ба дүй дүршэлые үргэнөөр хэрэглэдэг юм гэжэ хүнүүд хэлэбэ.

А. М. Горькиин нэрэмжэтэ литературна институдай студентнүүд, арадай демократиин оронуудай түлөөлэгшэд вечерэй түгэсхэлдэ шүлэгүүдые уншаа. (ТАСС).

Колхозно кинотеатрнууд

САРАНСК. (ТАСС). Артадовско районой Монадыш тосхондо кинотеатр нээгдэбэ.

Үнгэрһэн жэлэй турша дотор Мордовидо колхозно 35 кинотеатр нээгдээ. Республика дотор байрын ба нүүдэл 300 гаран киноустановконууд хүдэлмэрилнэ. Эгээн холыншье тосхонуудта мүнөө фильмнүүд харуулагдана.

Колхозно 60 кинотеатрые энэ ондо барихаар хараалагдаа.

Николаевска область. Украинын урда зүгэй Верхне-Ингулецкэ уһалууриин системые бариха хүдэлмэри дэлгэрбэ. 56 километр ута магистральна канал түргэн темпээр баригдана. Барилгашад Снигиревска ба Октябрьска районуудай 27 колхозуудай ба 8 совхозуудай зуун мянга гаран гектар талмай дээрэ уһалууриин сеть байгуулха юм. Механизаторнууд гол барилгануудта миллион кубометр газар болзорһоонь урид малтаха гэһэн уялга абаба. Газар малтадаг механизмууд 14,8 мянган кубометр газар малтаха нормотой аад, тус бүри 22—23 мянган кубометр газар малтана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Верхне-Ингулецкэ каналай насосно станци барилгын талмай дээрэ шулуутай газар малтажа байна. ТАСС-эй фотохронико.

КОЛХОЗУУДЫЕ ЭМХИДХЭЛЭЙ-АЖАХЫН ТАЛААР БЭХИЖҮҮЛХЭ

КПСС-эй ОБКОМОЙ ПЛЕНУМҺЭЭ

Январиин 23—24-дэ КПСС-эй Бурят-Монголой областной комитедэй пленум болоһон байна. «Колхозуудые эмхидхэлэй-ажахын талаар саашадань бэхижүүлхэ ба хүдөө ажахын артелиин Устав эбдэхэ ябадалые усадхаха талаар партийна организацинуудай зорилгонууд тухай», «Областной партийна организациин 1952 оной состав ба тэрээнэй хубилалга тухай статистическэ тоосоо баталха тухай» асуудалнуудые пленум дээрэ зүбшэн хэлсэһэн байха юм. Түрүүшын асуудалаар партиин обкомой хүдөө ажахын таһагые даагша нүхэр Лесик элидхэл хэлээ.

Колхозуудые эмхидхэлэй-ажахын талаар саашадань бэхижүүлхэ, хүдөө ажахые улам хүгжөөхэ хэрэгтэ партиин XIX съездын шиидхэбэринүүдэй, «СССР-тэхи социализмын экономическэ проблемэнүүд» гэжэ нүхэр Сталинай түүхэтэ зохёолой угаа ехэ удхашанартай байһые элидхэлшэ ба үгэ хэлэгшэд тэмдэглэбэ.

—Парти, правительствын саг үргэлжэ анхарал оролдолго гаргажа, туһаламжа үзүүлжэ байһанай ашаар, — гэжэ элидхэлшэ хэлэнэ,— манай орон дотор орооһо тарянай проблемэ бүрин шиидхэгдээ, хлопок, сахарна свёкло, хүдөө ажахын бусад культурануудые ба малажалай продуктнуудые үйлэдбэрилгэ улам ургажа байна. Партиин XIX съездын шиидхэбэринүүд хадаа хүдөө ажахын бүхы һалбаринуудые улам хүгжөөхэ программаар советскэ арадые, манай партиие зэбсэглээ.

Хүдөө ажахын бүхы культурануудай ургасые дээшэлүүлгэ, ниитын малай ашаг шэмэ үгэлгые нилээд дээшэлүүлхэтэйгээ хамта тэрэнэй тоо толгойе саашадань олошоруулга, колхозуудай ниитын ажахые улам бэхижүүлхэ ба хүгжөөхэ, хүдөө ажахыда түрүү техникэ ба агрокультура нэбтэрүүлжэ, совхозуудай болон МТС-үүдэй хүдэлмэриие һайжаруулха зэргээр газартаряалангай ба малажалай валовой болон товарна продукциие дээшэлүүлгэ хадаа саашадаашье хүдөө ажахын гол шухала зорилго занганараа үлэнэ гэжэ табадахи табанжэлэй түсэб тушаа партиин XIX съездын директивэнүүд дотор хэлэгдэнэ.

Энэ гол шухала зорилгые бэелүүлхын тулада тарянанажалые агротехническэ наукын заабариин ёһоор эрхилхэ, малажалые амжалтатайгаар хүгжөөхын тулада тэжээлэй бата бэхи база байгуулха зорилго партиин XIX съездын шиидхэбэринүүд соо заагдана. Партийна, советскэ, хүдөө ажахын органууд хадаа колхозууд болон МТС-үүдые хүтэлбэрилхэ методээ үндэһөөрнь хубилгаха, колхозуудые эмхидхэлэй-ажахын талаар бэхижүүлхын ба артелиин Устав наринаар сахихын тулада ехэ хүдэлмэри ябуулха зэргэтэй. Колхозуудай капиталовложениин мүнгые түбхын түрүүндэ ниитын ажахые хүгжөөхэ хэрэгтэ— ажахын ба малай байра барилгада, уһажуулгын ба намагтай газар хатаалгын канава таталгада, колхозуудай электростанци ба бусад барилгада зорюулха шухала.

Үнгэрэгшэ жэлдэ манай республикын хүдөө ажахы зарим тэды амжалта туйлаа. Дайнай хойто тээхи табанжэлэй турша соо колхозуудай ниитын ажахы улам бэхижээ, хүдөө ажахы шэнэ техникээр зэбсэгжээ, жэжэ артельнүүдые томодхолгын хүдэлмэри хэгдээ. Дайнай хойто тээхи жэлнүүдтэ манай республикын хүдөө ажахы 2260 трактор (15 хүсэтэй), 430 комбайн, 1300 тракторна плугуудые, 2650 тракторна сеялкэнүүдые, 1500 тракторна сенокосилкануудые ба газар элдүүрилгын бусад машинануудые абаһан байна. МТС-үүд сабшалангай мелиоративна олон машинануудтай. Мүнөө тарянанажалай гол хүдэлмэриин 100 процентнь МТС-үүдэй хүсөөр бүтээгдэнэ. 1952 ондо тракторна хүдэлмэриин түсэб 100 процент дүүргэгдээ. Республикын МТС-үүдэй хахадһаань олонхинь тракторна хүдэлмэриин түсэб үлүүлэн дүүргээ, Суулгын, Сэлэнгын, Түнхэнэй, Кударын болон бусад МТС-үүд трактор, машинануудаа һайнаар ашагладаг болоһоной ашаар условно трактор бүхэнөөр 450—470 га элдүүрилһэн байна. 1952 оной полевой хүдэлмэринүүд агротехническэ болзор соо үнгэргэгдэһэн байгаа.

Республикын колхозууд үнгэрэгшэ жэлдэ малажал хүгжөөхэ талаар зарим тэды амжалта туйлабашье, эбэртэ бодо мал, шубуу, ямаа үсхэбэрилхэ түсэбөө дүүргээгүй. Илангаяа Яруунын, Хоринн, Заиграйн, Баргажанай аймагуудай колхозууд малажал хүгжөөхэ талаар муу показательтай.

Малай ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ талаар бага зэргын амжалта туйлагдаа. 1951 онойхидо орходоо 1952 ондо үнеэн бүриһөө 139 литр үлүү ехэ һүн һаагдаһан, хонин бүриһөө 465 грамм ноһон үлүү ехээр хайшалагдаһан байна. Республикын 20 колхозууд һаамхай үнеэн бүриһөө 1000-һаа дээшэ литр һү, мүн түрүү колхозууд үшөөшье ехые һааһан байна.

Үнгэрэгшэ жэлдэ республикын колхозууд хүдөө ажахын культурануудай муу бэшэ ургаса абаа. Тарянанажал ба малажалай талаар зарим тэды амжалта туйлаһанай ашаар манай республика хүдөө ажахын бүхы продуктнуудаар гүрэнтээ тоосоһон, үрһэнэй фонд байгуулһан, ажалта үдэртэ продуктнуудые хубааһан байна. Колхозуудай мүнгэн олзо улам ехэ болоjo, хубаагдахагүй фондо мүнгэн ехээр оруулагдана. Мүн зарим аймагууд малай байра барилга муу бэшээр ябуулһан байна. Гэбэшье, юрэнхыдөө энэ хүдэлмэри муугаар ябуулагдаһан байгаа.

Республикын партийна организаци хүдөө ажахын артелиин Устав эбдэхэ ябадалые усадхаха талаар бага бэшэ хүдэлмэри ябуулһан байна. Колхозуудай хуули бусаар үригдэһэн зөөри, мал, газар гэдэргэнь бусаагдаһан, колхозуудай абали нэхэгдэһэн, ажалай эмхидхэл, түлэбэри һайжаруулагдаһан байна.

Һүүлэй үедэ партиин олон айкомууд хүдөө ажахые һайнаар хүтэлбэрилдэг болоо, партийна организацинуудай эмхидхэлэй үүргэ дээшэлээ, хүдөө ажахын хүтэлбэрилхы кадрнуудые шэлэн олохо, хүмүүжүүлхэ хэрэг бага зэргэ һайжараа. Олон айкомууд колхозууд болон МТС-үүдэй партийна эхин организацинуудые һайнаар хүтэлбэрилдэг болоо, колхознигууд болон механизаторнуудай дунда ниитэ-политическэ хүдэлмэри эмхидхэлгэдэнь туһаламжа үзүүлдэг болоһон байна.

Гэхэтэй хамта, республикын колхозууд, МТС-үүд болон совхозуудай хүдэлмэридэ горьтой дутагдалнууд үзэгдэһөөр. Республикын партийна, советскэ, хүдөө ажахын органууд хүдөө ажахые хүтэлбэрилгэдэхи дутагдалнууд ба алдуунуудаа усадхажа шадаагүй, артелиин Устав эбдэхэ ябадал эсэслэн усадхаагүй байха юм. Олон аймагуудай колхозуудта артелиин Устав эбдэхэ ябадал үргэлжэлһөөр. Илангаяа Бичурын, Түнхэнэй, Сэлэнгын, Кударын, Ториин, Хориин, Хэжэнгын, Кяхтын болон бусад аймагуудай колхозуудта артелиин үндэһэн хуули эбдэхэ ябадал угаа олон. Үнгэрхэдөө партийна, советскэ, хүдөө ажахын органуудай хүтэлбэрилхы хүдэлмэрилэгшэд колхозой зөөри үбэршэлдэг байгаа. Партиин Тарбагатайн айкомой секретарь Алябьев, Зэдын РО МГБ-гэй начальник Цыренжапов, Закаменай аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ Янгутов болон бусад артелиин Устав эбдэжэ, колхоздо харша ябадал гаргаһанай түлөө партиһаа гаргагдаһан, хатуу харюусалгада хабаадуулагдаһан байна.

Партийна, советскэ, хүдөө ажахын органууд колхозно счетоводство ба тоо бүридхэлые һайжаруулхын тулада зохихо хэмжээ абанагүй. Колхозуудай натуральна ба мүнгэн олзо хубаалгада алдуу ба дутуунууд бии байһаар. Сэлэнгын, Мухаршэбэрэй, Иволгын, Кударын, Ториин аймагуудай олонхи колхозуудта гүрэнтээ тоосоһоной һүүлээр Уставай эрилтэ эбдэн, үрһэнэй болон бусад ниитын фонднуудые байгуулангүйгөөр бүхы олзо доходоо ажалта үдэртэ хубаана, хубаагдахагүй фондо мүнгэ оруулнагүй. Иимэ ябадал хадаа ниитын ажахыда ехэ хохидол ушаруулна.

Республикын Хүдөө ажахын министерство, партиин олон айкомууд, аймгүйсэдкомууд колхозуудта ажалай эмхидхэлгэ ба түлэбэриие гуримшуулхын түлөө анхаралаа багаар табина. Зарим колхозуудта үйлэдбэриин бригадануудта зэр зэмсэг даалгажа үгтэдэггүй, саг үргэлжэ ябаха хүнүүдые томилдоггүй, ажалай нормо доошолуулан хараалһан байдаг, ажалта үдэрэй тоо бүридхэл мууса табигданхай. Ажалай түлэбэри хэһэн юумэнэй үрэ дүнгөөр үгтэдэггүй байха юм.

Колхозуудай түрүүлэгшэнэрэй состав һайжаруулхын түлөө һүүлэй жэлнүүдтэ республикын партийна, советскэ органууд зарим тэды хүдэлмэри хэһэн байна. 306 түрүүлэгшэнэрэй 34-ниинь хүдөө ажахын мэргэжэлтэд юм. Хүдөө ажахын 3 жэлэй һургуулида олон хүнүүд һуража байна. Гэхэ зуура, энэ асуудал хангалтагүйгөөр шиидхэгдэнэ. Обкомой хүдөө ажахын таһаг, хүдөө ажахын министерство, партиин олон айкомууд колхозуудай хүтэлбэрилхы кадрнуудые шэлэн олохо ба хүмүүжүүлхэ хүдэлмэри муугаар ябуулна. Энээнэй гэмээр 1952 он соо 306 түрүүлэгшэнэрэй 94-ниинь хүдэлмэриһөө сүлөөлэгдэһэн байха юм. Мүнөө колхозно үйлэдбэриин бүхы һалбаринуудта эрдэм һургуулитай, колхозно хэрэгтэ үнэн сэхэ хүнүүдые табиха хэрэгтэй.

Колхозуудай тарянанажалай бригадануудай бригадирнуудые, фермэнүүдые даагшанарые шэлэн олохо хэрэгтэ ехэ алдуу дутуунууд гарадаг. Энэ хүдэлмэридэ эхэнэрнүүд үсөөнөөр дэбжүүлэгдэнэ. 764 бригадирнуудай оройдоо 14-ниинь, 1020 фермые даагшанарай 110-ниинь эхэнэрнүүд. Партиин олон айкомууд эдэ кадрнуудтай хүмүүжүүлгын хүдэлмэри мууса ябуулна. Нёдондо бүхэли жэл соо партиин Хориин айком эдэ кадрнуудтай нэгэшье зүблөө хээгүй. Партийна, советскэ, хүдөө ажахын органууд хадаа тоосоото ба тоосоото-һунгуулиин суглаан болотор колхозуудай хүтэлбэрилхы кадрнуудай состав хаража үзэхэ ёһотой.

Малай тоо бүридхэл бусайданги байна гэжэ элидхэлшэ тэмдэглэбэ. Энээнэй гэмээр зарим колхозуудта ниитын мал хулгайда ороно. Курумканай, Тарбагатайн, Зэдын болон бусад аймагуудай колхозуудта иимэ ушар үзэгдэнэ. Малажалай фермэнүүдтэ ажалай эмхидхэл муу. Сэлэнгын, Курумканай, Зэдын ба Закаменай аймагуудай олон колхозуудта малнуудые хэдэн олон газарта таһалан гүүртэлжэ, дэлхэй дайдаар тараадаг байна. Дан жэжэ гүүртэнүүдые томодхохо хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэй.

Элидхэлэйнгээ эсэстэ нүхэр Лесик партийна, советскэ, хүдөө ажахын органуудай урда байгаа шухала зорилгонууд тухай хэлэбэ. Хабарай тарилгада жэшээтэ һайнаар бэлэдхэхэ, февралиин 15 болотор үрһэнэй таряае сэбэрлэжэ сүм дүүргэхэ. үбэлэй агротехническэ хэмжээ-ябуулга хэхэ түсэб дүүргэхэ гээшэ мүнөө үеын шухала зорилго мүн. Тогтуурита баян ургаса абахын тулада севооборотуудые бии болгохо, үрһэнэй ажахые гуримшуулха, хүдөө ажахын наукын туйлалтые колхозно үйлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ гээшэ шухала асуудал мүн. Колхознигуудай агрозоотехническэ һуралсалые эрид һайжаруулха хэрэгтэй.

Малай үбэлжэлгые эмхитэйгээр үнгэргэхэ, малай гарзалха ябадал усадхаха гээшэ партийна, советскэ, хүдөө ажахын органуудай шухала зорилго болоно. Малшадта культурна ажаһуудалай һайн услови байгуулха, тэдэнэй дунда ниитэ-политическэ хүдэлмэри һайжаруулха хэрэгтэй. Мүн тэжээлэй бата бэхи база байгуулха асуудал заатагүй шиидхэгдэхэ ёһотой.

Хүдөө ажахын гол шухала зорилгонуудые бэелүүлхын тулада түбхын түрүүн МТС-үүдэй хүдэлмэри һайжаруулха хэрэгтэй. Энэ жэлдэ трактор, машинануудые бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглахын тулада тракторнуудые һайн шанартайгаар заһабарилха ёһотой. Гэбэшье, Кяхтын, Куйтунска, Гашейн, Тарбагатайн, Эгэтын, Ново-Брянска болон бусад МТС-үүд трактор, машинануудай заһабарилга муугаар ябуулжа байна. Эдэ МТС-үүд гээгдэлээ дары усадхаха ёһотой.

Колхозуудые эмхидхэлэй-ажахын талаар бэхижүүлхэ хэрэгтэ ехэнүүд дутагдалнуудай байһанай шалтагаан юуб гэхэдэ, партиин обком болбол парти, правительствын, мүн өөрынгөөшье шиидхэбэринүүдэй дүүргэлтые дутамагаар шалгадаг, даалгагдаһан хэрэгэйнь түлөө партийна, советскэ, хүдөө ажахын органуудһаа эрилтэ һулаар хэдэг байна. Хүдөө ажахын министерство хадаа МТС-үүд болон хүдөө ажахын органуудай хүтэлбэрилэгшэдһөө шанга эрилтэ хэдэггүй. Эдэ бүхы дутагдалнуудые дары усадхажа, колхозуудые эмхидхэлэй-ажахын талаар бэхижүүлхэ ёһотой.

Партиин олон айкомууд хүдөөдэ ниитэ-политическэ хүдэлмэри эрид һайжаруулха, колхозно парторганизацинуудай секретарьнуудые шэлэн олохо ба хүмүүжүүлхэ хүдэлмэри һайжаруулха, тэдээндэ саг үргэлжын туһаламжа үзүүлхэ, колхозно үйлэдбэридэ коммунистнуудай үүргэ дээшэлүүлхэ ёһотой.

Мүнөө колхозуудай ажалай дүн гаргаха саг болоjo байна. Колхозуудта тоосоото ба тоосоото-һунгуулиин суглаануудые үнгэргэлгэ хадаа ажахын-политическэ хэмжээ-ябуулга мүн. Тиимэһээ энэ хүдэлмэриие эмхитэй һайнаар үнгэргэхэ, нёдондоной алдуу дутуунуудые гаргахагүй, эдэ суглаануудые Уставай заабариин ёһоор үнгэргэхэ хэрэгтэй. Ниитын ажахые улам хүгжөөхэ колхозуудые эмхидхэлэй-ажахын талаар бэхижүүлхэ хэмжээ-ябуулга эдэ суглаанууд дээрэ хараалха ёһотой.

Мүн энээнтэй хамта колхозуудые хүтэлбэрилхы кадрнуудаар бэхижүүлхэ, бригада, фермэ бүхэндэ эрдэм һургуулитай, дүй дүршэлтэй хүнүүдые табиха шухала. Хүдөө ажахын мэргэжэлтэдые колхозуудай хүтэлбэрилэгшөөр дэбжүүлхэ хэрэгтэй.

Партиин XIX съездын табиһан агууехэ программа дүүргэхэ хэрэгтэ социалистическэ мүрысөөн ехэ удхашанартай. Партийна организацинууд хадаа мүрысөөе үргэнөөр дэлгэрүүлжэ, колхозно үйлэдбэриин бүхы һалбарида амжалта туйлаха уялгатай.

* * *

Элидхэлэй һүүлээр үгэ хэлэлгэн болоо. Мухаршэбэрэй аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр **Фролов** үгэ хэлэбэ.

—Манай колхоз республика дотороо нилээд томо колхозуудай нэгэн юм,—гэжэ нүхэр Фролов хэлэнэ. Энэ жэлдэ полинууд дээрэмнай 37 трактор, 25 комбайнууд хүдэлмэрилхэ юм. Тарянаймнай талмай 7 мянган гектар. Манай колхоздо 14 элдэб һалбаринууд бии байна. Хүдөө ажахын 1952 ониие зарим тэды амжалтатайгаар дүүргээбди. Колхозой ниитын доход 1951 онойхидо орходоо 562 мянган түхэригөөр ехэ болоо, хубаагдахагүй фонд хоёр дахин ургаа. Мүн хүдөө ажахын культурануудай ургаса нилээд дээшэлээ, малай ашаг шэмэ үгэлгэ ехэ болоо. Гэхэ зуураа, бидэнэр бүхы арга боломжоёо хэрэглэжэ шадаагүй, үшөөл ехэ олон дутагдалнуудтай байнабди. Манай колхозой ниитын ажахые амжалтатайгаар хүгжөөхын тулада түбхын түрүүн хүдөө ажахын артелиин Устав эбдэхэ ябадал эсэслэн усадхаха, партийна организациин үүргэ ба харюусалга дээшэлүүлхэ хэрэгтэй. Саашань республиканска организацинуудта эрилтэ хэхэ байнаб. Партиин обкомой бюро болбол колхозно кадрнуудтай хэхэ хүдэлмэридэ ехэ анхаралаа табидаггүй, залуу кадрнуудые хүтэлбэрилхы хүдэлмэридэ үсөөнөөр дэбжүүлнэ.

—Уһалууриин Тугнуйска системэ барижа дүүргээ һаа, манай колхозой 2 мянган гектар тарянай газар, 600 шахуу гектар сабшалангай газар уһалагдаха байгаа. Теэд энэ уһалууриин системын барилга 3 жэл соо унжагайруулагдана,—гэжэ нүхэр Фролов үргэлжэлүүлбэ.—Гэбэшье, республиканска организацинууд энэ шухала хэрэгые шиидхэхэ талаар шухала хэмжээ абанагүй.

— Нютагай промышленность, потребкооперации колхозно үйлэдбэридэ ямаршье туһаламжа үзүүлдэггүй,—гэжэ нүхэр Фролов хэлэбэ. — Гэхэ зуура эдэ организацинууд колхозно үйлэдбэриие хэрэгтэй зүйлнүүдээр хангаха уялгатай. Мүн колхозно автомашинада запасной частьнуудые үгэдэггүй дээрэһээнь тэдэнэй хахад хубинь миин хэбтэжэ байдаг. «Союззаготтрансын» конторо энээниие хараадаа абаха ёһотой.

— Байкало-Кударын аймагай ажалшадай хандалга зүбшэн хэлсэхэ зуураа манай колхозой гэшүүд колхозно үйлэдбэреэ улам хүгжөөхын тулада социалистическэ уялга абаа. Энэ уялгаяа дүүргэхын тулада бидэнэр бүхы хүсэ шадабаряа элсүүлхэ байнабди,—гээд нүхэр Фролов дүүргэбэ.

СССР-эй правительстводахи, колхозуудай хэрэгые эрхилхэ Соведэй Бурят-Монголдохи түлөөлэгшэ нүхэр Кочетов республикын хүдөө ажахын хангалтагүйгөөр хүгжэжэ байһан тухай тэмдэглэбэ. Олон колхозууд тарянай муу ургаса абана, малажалые хангалтагүйгөөр хүгжөөнэ. Эдээнэй шалтагаан юуб гэхэдэ, газартаряалангай культура муу байна. Севооборот хадаа газартаряаландахи эгээл гээгдэнги хэрэг мүн. Энээнһээ хойшо иимэ ябадалые эсэслэн усадхаха ёһотой. Мүн малажалые хүгжөөлгэдэхи гээгдэлые саашадаа тэсэхын аргагүй. Малые муугаар харууһалһанһаа, эдеэлүүлһэнһээ мал гарзалдаг ябадал али олон үзэгдэнэ. Энээнэй гэмээр мал үсхэбэрилхэ түсэбөө дүүргээгүй дээрэһээ колхозууд ондоо тээһээ мал худалдажа абаха баатай болоно. Энэ хэрэгтэ угаа ехэ мүнгэ зөөри гаргашалагдана. Мүн малай ашаг шэмэ үгэлгэ бага байһан хэбээрээ. Иигэжэ байгаад колхозуудые эмхидхэлэй-ажахын талаар бэхижүүлхын аргагүй. Һүүлэй жэлнүүдтэ хүдөө ажахые хүгжөөхэ услови улам һайжараа. Юуб гэхэдэ, парти, правительство энэ хэрэгтэ ехэ туһаламжа үзүүлнэ гээшэ. Гэбэшье, партиин олон айкомууд, Министрнүүдэй Совет, партиин обком хүдөө ажахые хангалтагүйгөөр хүтэлбэрилнэ. Колхозуудые эмхидхэлэй-ажахын талаар бэхижүүлхэ хэрэгтэ хүдөө ажахын артелиин Устав эбдэхэ ябадал ехэ һаад ушаруулдаг байна. Олон аймагуудта артелиин Устав эбдэхэ ябадал үшөөл усадхагдаагүй. Сэлэнгын, Ториин, Иволгын ба бусад аймагуудта иимэ ябадал үзэгдэһөөр. Партиин Иволгын айком, тэрэнэй секретарь нүхэр Цырендоржиев ехэ дутагдалнуудтай байна. Энэ аймагта колхозно ажабайдалай үндэһэн хуули мууса сахигдана. Эдэ бүгэдые мэдэбэшье, партиин обком зохихо хэмжээ абанагүй. Эдэ бүхы дутагдалнуудые дууһан усадхаха хэрэгтэй. Колхозуудые эмхидхэлэй-ажахын талаар бэхижүүлхэ хэрэгтэ партийна, советскэ, хүдөө ажахын органуудай харюусалга ба үүргые дээшэлүүлхэ шухала.

Хүдөө ажахын банкые эрхилэгшэ нүхэр **Нимаев** колхозно ниитын ажахые хүгжөөхэ хэрэгтэ хубаагдахагүй фондын ехэ удхашанартай байһые тэмдэглэбэ. Парти, правительство колхозуудта капитальна барилга хэхын тулада мүнгэ ехээр һомолдог. Теэд энэ зөөриие олон газарта зүбөөр хэрэглэжэ шададаггүй байха юм. Хубаагдахагүй фондо саг үргэлжэ мүнгэ нэмэжэ байха хэрэгтэй. Энэ гурим сахидаг колхозуудай ниитын ажахы улам амжалтатайгаар хүгжэдэг байна. Жэшээлхэдэ, Сэлэнгын аймагай Маленковой, Карл Марксын нэрэмжэтэ, Байкало-Кударын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозууд хубаагдахагүй фондоо улам арьбадхажа байдаг, эдээнэй ажал хүдэлмэриншье амжалтатайгаар ябуулагдадаг байна. Республикын олон колхозууд капиталовложенидэ мүнгэ оруулдаггүй байна. 1952 он соо капиталовложенидэ орохо ёһотой мүнгэнэй 51 процентнь оруулагдаһан байха юм. Мүн капиталовложениин мүнгые колхозой доторой хэрэгтэ гаргашалха ябадал али олон үзэгдэнэ. Кабанскын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ, Бичурын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ, Байкало-Кударын аймагай Куйбышевай нэрэмжэтэ болон бусад колхозуудта иимэ ушар үзэгдэнэ. Капиталовложениин мүнгые буруугаар гаргашалга хадаа колхозуудые хүгжөөхэ хэрэгтэ ехэ һаад түбэг ушаруулна гээшэ.

—Мүнөө колхозуудта орошо-гарашын сметэ, үйлэдбэриин түсэб табилган болоjo байна,—гэжэ нүхэр Нимаев үргэлжэлүүлбэ. Энэ шухала хүдэлмэриие унжагайруулангүй дүүргэхэ шухала.

—Хүдөө ажахые хүгжөөхэ талаар манай аймагай колхозуудай зарим тэды амжалта туйлаашье һаань, шиидхэгдээгүй асуудалнууд, дутагдалнууд яһала олон,—гэжэ партиин Заиграйн айкомой секретарь нүхэр **Черных** хэлэбэ. Малажалые хүгжөөхэ түсэб эбэртэ бодо малаар дүүргээгүй, тарянай түсэбтэ ургаса абажа шадаагүй байнабди. Аймагай олон колхозуудта ажалта үдэрэй минимум олоогүй хүнүүд олон байна. Аймагай зарим, жэшээнь, Молотовой нэрэмжэтэ колхоздо хүдөө ажахын артелиин Устав эбдэхэ ябадал үзэгдэһөөр. Колхозуудые хүтэлбэрилхэ демократическа үндэһэ һуури эбдэдэг ушарнууд бии байна.

Айкомой болон олон парторганизацинуудай хүтэлбэриин гол дутагдал гэхэдэ, колхозуудай бригадирнууд, фермэнүүдые даагшад, учётчигуудтай мүртэй хүдэлмэри ябуулагдаагүй, эдэнэй дунда ниитэ-политическэ ба эмхидхэлэй хүдэлмэри хэгдээгүй байна. Мүн элидхэл соошье кадрнуудые бэлэдхэхэ тухай багаар хэлэгдээ. Колхозой эдэ кадрнуудтай хүдэлмэри ябуулхын тулада партиин обком анхаралаа табидаггүй гэжэ нүхэр Черных тэмдэглэбэ. Партиин айком хадаа нёдондо гаргаһан алдуунуудаа дабтахагүй, хүдөө ажахые һайнаар хүтэлбэрилдэг болохо байна. Мүнөө манай аймагай колхознигууд, механизаторнууд Байкало-Кударын аймагай ажалшадай хандалгые зүбшэн хэлсээд, хүдөө ажахыгаа улам хүгжөөхэ уялга абанхай. Энэ уялгаяа бодотоор бэелүүлхын тулада бүхы хүсэ шадабаряа хабаадуулха байна.

—Колхозно ниитын ажахые улам дэбжүүлхэ гээшэ колхозуудые эмхидхэлэй-ажахын талаар бэхижүүлхэ асуудалай гол шухала зүйл болоно,—гэжэ партиин Мухаршэбэрэй айкомой секретарь нүхэр **Мирошниченко** хэлэбэ. Шадабари мэргэжэлтэй олон хүнүүдгүйгөөр энэ асуудал шиидхэхын аргагүй. Манай аймаг дотор өөһэдынгөө хэрэгэй мастернууд болоһон олон түрүүшүүл бии юм. Жэшээнь, «Искра» колхозой тарянанажалай бригадир нүхэр Стулев ургаса абаха түсэбөө 115 процент дүүргээ, 342 гектар газарай га бүриһөө 18 центнер таряа хуряаһан байна. Мүн хэдэн жэлэй турша соо гээгдэнги ябаһан «Үнэн» колхоздо түрүүлэгшээр хүдөө ажахын таһагай главна зоотехник ябаһан нүхэр Мижитовые томилһон байгаа. Жэлэй хугасаан соо нүхэр Мижитов энэ колхозые гээгдэлһээнь гаргажа түрүү зэргэдэ оруулжа шадаа. Иимэ жэшээнүүд олон.

—Колхозой хүтэлбэрилхы кадрнуудтай хүдэлмэри мууса ябуулагдана. Тэдэниие шэлэн олохо ба хүмүүжүүлхэ хэрэг тон хангалтагүйгөөр эрхилэгдэнэ. Энээнэй гэмээр тэдэниие һэлгүүлхэ ябадал олоор үзэгдэнэ. 1952 он соо айкомой номенклатурада ородог 146 хүнэй 22-нь һэлгүүлэгдэһэн байгаа. Мүнөө үеын техникын ургажа байһан үедэ эрдэм һургуулитай, мэргэжэлтэй кадрнууд хэрэгтэй. Гэбэшье, 115 бригадирнууд, фермэнүүдые даагшадай 43-нь үзэг бэшэг бага мэдэхэ байна. Тиимэһээ эдээнэй дунда ябуулагдаха хүдэлмэриие улам шангадхаха хэрэгтэй. Республикын Хүдөө ажахын министерство энэ талаар хэмжээ-ябуулга бодомжолхо зэргэтэй. Мүн республиканска газетэнүүд тарянанажалай бригадын, малажалай фермын дүй дүршэл харуулдаггүй,—гэжэ нүхэр Мирошниченко шүүмжэлбэ.

Саашань нүхэр Мирошниченко колхозуудые эмхидхэлэй-ажахын талаар бэхижүүлхэ хэрэгтэ МТС-үүдэй үүргэ дээшэлүүлхэ тухай тэмдэглэбэ. МТС-үүд энэнэй урда тээ эртын борнойлго, хэрээһэлүүлэн тарилга тон багаар хэдэг байгаа. Тиимэһээ энэ хүдэлмэринүүдые, мүн үргэн ба нарин рядна тарилга. хартаабха һуулгалга ба хуряалга МТС-эй хүсөөр хэдэг болоо һаа һайн гэжэ нүхэр Мирошниченко хэлэбэ.

Хүдөө ажахын министр нүхэр **Дубровский** колхознигуудай ниитын хүдэлмэридэ хабаадалга тухай тодтон хэлэбэ. Республикын олон аймагуудта колхознигуудые ажал хүдэлмэридэ хүсэдөөр хабаадуулдаггүй, аад, хүдэлмэришэн дутуу гэжэ шалтадаг хүтэлбэрилэгшэд бии. 1952 он соо республика дотор 4,5 мянган хүн ажалта үдэрэй минимум олоогүй, дунда зэргээр хүн бүхэн 380 ажалта үдэр олоһон байна. Ажалта үдэр гаргашалха түсэб 65 процент дүүргэгдээ. Сэлэнгын, Зэдын, Хориин аймагуудта колхознигуудые ажалда хабаадуулха хүдэлмэри бүришье муу байна. Зэдын аймагай Боргойн сомоной Сталинай нэрэмжэтэ колхоздо хүдэлмэриин хүсэтэй 200 хүнэй 60-ниинь ажалта үдэрэй минимум олоһон байна. Гэгээтын сомоной Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо тарянанажалай бригадада ябаһан хүн бүхэн жэлэй 120 хоногыень миин байгаа. Мүн энэ аймагай «Коммунизм» колхоздо ажалай эмхидхэлгэ муу дээрэһээ хүдэлмэридэ ябаһан колхознигуудһаа олон хүн тэдэниие хангадаг, тэдэнһээ һураггүй ехэ ажалта үдэр абадаг байха юм. Мүн иимэрхүү баримтанууд Заиграйн, Кударын болон бусад аймагуудта үзэгдэдэг байха юм. Эдэ бүгэдэ юу харуулнаб гэхэдэ, олон колхозууд бии байһан арга боломжоёо хүсэд хэрэглэжэ шаданагүй гээшэ. Тиихэдэ нютагуудтахи партийна, советскэ, хүдөө ажахын органууд энэ асуудалда ехэ анхаралаа табидаггүй байна.

Суулгын МТС-эй директор нүхэр **Цыренов** 1952 ондо машинно-тракторна паркын хүдэлмэриин зарим тэды һайжарһан тухай тэмдэглэбэ. Тракторна хүдэлмэриин жэлэй түсэб 118,9 процент дүүргэгдэһэн, условно трактор бүхэнөөр 471,9 гектар элдүүрилэгдэһэн байна. Орооһото культурануудай ургаса дээшэлһэн байха юм. Һүүлэй хэдэн жэл соо бүтээсэ ехэтэйгээр ажалладаг кадрнууд-механизаторнууд ургаа. Энээнтэй хамта, манай хүдэлмэридэ байһан дутагдалнууд тухай тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Мелиоративна хүдэлмэри хэхэ, силос дараха түсэбөө дүүргээгүйбди. Түсэбтэ ургаса абажа шадаагүйбди. Мүн манай МТС-эй агрономууд үшөөл муугаар хүдэлмэрилнэ, агротехническэ хэмжээ-ябуулга мууса бэелүүлэгдэнэ. Манай МТС-эй харьяата колхозууд натуротүлэбэреэ ехэл хашанаар оруулдаг, энээниие нэхэхэ хэрэгтэ бэлэдхэлэй министерствын Мухаршэбэртэхи түлөөлэгшэ нүхэр Шишмаков хабаададаггүй, бэеһээ зайлуулаад байдаг.

—Манай МТС-эй механизаторнууд һунгалтын үдэр болотор трактор, машинануудай заһабарилга дүүргэхэ уялга абаһан байгаа,—гэжэ Цыренов хэлэнэ.—Заһабарилгын хүдэлмэри шамдуулхын тулада МТС-эй дирекци бүхы хэмжээ абана. Теэд «Автотракторсбыдэй» республиканска контородо запасной частяар хүсэдөөр хангадаг болохыень хүсэгдэнэ. Партиин обком, Министрнүүдэй Совет хадаа механизаторска кадрнуудые бэлэдхэхэ хэрэгтэ анхаралаа багаар табидаг. Хүдөө ажахын министрые кадрнуудай талаар орлогшо нүхэр Бурмистров энэ хэрэгые мууса эрхилнэ.

Мүн энэ асуудалаар КПСС-эй Тарбагатайн райкомой секретарь нүхэр **Рыбаков**, КПСС-эй Иволгын айкомой секретарь нүхэр **Цырендоржиев**, Юстициин министр нүхэр **Хамаганов**, КПСС-эй Ториин айкомой секретарь нүхэр **Хандажапов**, «Бурят-Монгольская правда» газетын редактор нүхэр **Стегачев**, КПСС-эй Курумканай айкомой секретарь нүхэр **Раднаев**, республикын прокурор нүхэр **Хмелев**, республикын Министрнүүдэй Соведэй түрүүлэгшын орлогшо нүхэр **Тараненко**, Хүдөө ажахын министерствын колхозой эмхидхэлэй таһагые даагша нүхэр **Врублевская**, «Бурят-Монголой үнэн» газетын редактор нүхэр **Цыжипов** гэгшэд үгэ хэлээ.

КПСС-эй обкомой секретарь нүхэр **Хахалов** мүн энэ асуудалаар дэлгэрэнгы үгэ хэлэжэ, колхозуудые эмхидхэлэй-ажахын талаар бэхижүүлхэ тухай шухала зорилгонуудые партийна, советскэ, хүдөө ажахын органуудай урда табиба.

«Областной партийна организациин 1952 оной состав ба тэрээнэй хубилалга тухай статистическэ тоосоое баталха тухай» асуудалаар КПСС-эй обкомой партийна, комсомольско, профсоюзна органуудай таһагые даагша нүхэр **Шальнов** элидхэл хэлээ.

Энэ асуудалаар КПСС-эй Хойто-Байгалай айкомой секретарь нүхэр **Кожевин**, КПСС-эй Железнодорожно райкомой секретарь нүхэр **Паршин**, КПСС-эй Яруунын айкомой секретарь нүхэр **Семенов**, КПСС-эй Кяхтын айкомой секретарь нүхэр **Гылыков**, КПСС-эй Кударын айкомой секретарь нүхэр **Федоров**, КПСС-эй Бичурын айкомой секретарь нүхэр **Афанасьев** гэгшэд үгэ хэлэбэ.

Хэлсэгдэһэн асуудалнуудаар тодорхой шиидхэбэринүүд абтаа.

БАЙКАЛО-КУДАРЫНХИДАЙ УРЯАЕ ХАЛУУНААР ДЭМЖЭНЭ

1953 ондо ажахын бүхы хүдэлмэринүүдые жэшээтэ һайнаар үнгэргэхын түлөө социалистическэ мүрысөө дэлгэрүүлхые уряалһан байкало-кударынхидай үүсхэлые Иволгын аймагай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд халуунаар дэмжэбэ.

Ленинэй нэрэмжэтэ колхоздо болоһон колхознигуудай хамтын суглаан дээрэ үнгэрэгшэ жэлэй хүдэлмэриин дүнгүүд ба байкало-кударынхидай хандалга зүбшэн хэлсэгдэбэ. Тус колхоз жэл соо һаамхай үнеэн бүхэнһөө 1100 литр һү һааха түсэбтэй байһан аад, 1590 литр һү һаагаа. Өөһэдынгөө арга боломжые хаража үзэһэнэй һүүлээр һүнэй-товарна фермын хүдэлмэрилэгшэд 1953 ондо һү һаалгые улам дээшэлүүлжэ, үнеэн бүриһөө 1700 литрһээ бага бэшэ һү һааха гэһэн социалистическэ уялга абаа.

—Байкало-кударынхидай уряада ажалай шэнэ амжалтаар харюусая. 1953 ондо өөһэдынгөө даажа байһан үнеэн бүхэнһөө 2000 литрһээ бага бэшэ һү һаахабди,— гэжэ фермын түрүү һаалишад Пелагея Кривоконова, Анастасия Овчинникова гэгшэд мэдүүлээ.

Мүнөө энэ фермын хүдэлмэрилэгшэд үгэһэн үгэеэ үнэн хэрэг дээрэ бэелүүлхын түлөө эршэмтэйгээр тэмсэжэ байна.

Калининай нэрэмжэтэ колхозой колхознигууд байкало-кударынхидай уряае хамтынгаа суглаан дээрэ зүбшэн хэлсээ. Колхозой малшад үнеэн бүриһөө жэл соо 1100 литрһээ бага бэшэ һү һааха, тахяа бүхэнһөө 100-һаа үсөөн бэшэ үндэгэ, 100 гүүнһээ 90 унага, 100 үнеэнһөө 90 тугал, 100 хониһоо 125 хурьга абаха уялга абаа. Мүнөө тэдэнэр малайнгаа үбэлжэлгые жэшээтэ һайнаар үнгэргэхын түлөө оролдожо байна. Һүнэй-товарна болон гахайн-товарна фермэдэ кормозапарнигууд ба клубнерезкэ тодхогдожо, тэжээл буйлуулагдажа малда эдюулэгдэнэ. Малшад тугалнуудаа бүлеэн уһаар уһалдаг болоо.

Тэрэ суглаан дээрэ һүнэй-товарна фермые даагша нүхэр Степаненко иигэжэ хэлээ:

—Үнгэрэгшэ жэлдэ манай фермэ үнеэн бүриһөө 950 литр һү, тиихэдэ түрүү һаалишан Секлетинья Зайцева болон бусад үнеэн бүриһөө 1370 литр һү һаагаа. Тиимэһээ 1953 ондо абаһан уялгаяа бидэнэр нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэ арга боломжотой байнабди.

Байкало-кударынхидай хандалгада харюу болгон, Маленковой нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд таряанайнгаа бүхы талмай дээрэһээ га бүриин 14 центнер ороохо, тэрэ тоодо 16 центнер шэниисэ, 60 гектар талмайн га бүриһөө 20 центнер шэниисэ хуряаха уялга абаа. Мүн бүхы талмай дээрэһээ га бүриин 150 центнер хартаабха, 180 центнер овощь хуряаха гэжэ шиидээ. Тэдэнэр абаһан уялгаяа бэелүүлхын тула үбэлэй агротехническэ хэмжээ-ябуулгануудые һайнаар үнгэргэжэ байна. Таряанажалай бригадынхид поли дээрэ наг шэбхэ гаргана, саһа тогтооно, үнэһэ ба шубуунай аргал суглуулна.

Иволгын аймагай колхозно таряашад 1953 ондо хүдөө ажахынгаа бүхы һалбариие саашадань бүри хүсэтэйгөөр хүгжөөхэ, тиигэжэ Эхэ орондоо улам ехэ таряа, мяха, һү ба промышленностьда улам ехэ түүхэй эд үгэхэ байна.

П. Горбунов, КПСС-эй Иволгын айкомой хүдөө ажахын таһагай инструктор.

Механизаторнуудай уялганууд

Түнхэнэй МТС-эй коллектив байкало-кударынхидай патриотическа уряае үйлэдбэринингөө суглаан дээрэ зүбшөөн хэлсээд, тракторнуудые февралиин 10 хүрэтэр, үбһэ хуряалгын машинануудые июниин 10 хүрэтэр заһабарилжа дүүргэхэ уялгануудые абаһан байна.

Ажалай амжалта дүршэлтэй кадрнуудһаа дулдыдадаг гэжэ һайн ойлгоһон тэдэнэр үшөө 51 трактористнуудые, 8 комбайнернуудые бэлдэхэ гэжэ шиидхэбэ. Гадна үбэл, таряанай хүдэлмэринүүдэй үедэ механизаторнуудай мэргэжэл дээшэлүүлхэ техническэ һуралсал саг үргэлжэ ябуулха гэжэ хараалагдаа.

Машинын хүсые дүүрэнээр ашаглажа, дунда зэргээр трактор бүриин 451 гектар газар элдүүрилхэ, 15 футово комбайнаар 324 гектар таряа хуряаха гэһэн уялга эндэхи механизаторнууд абаа.

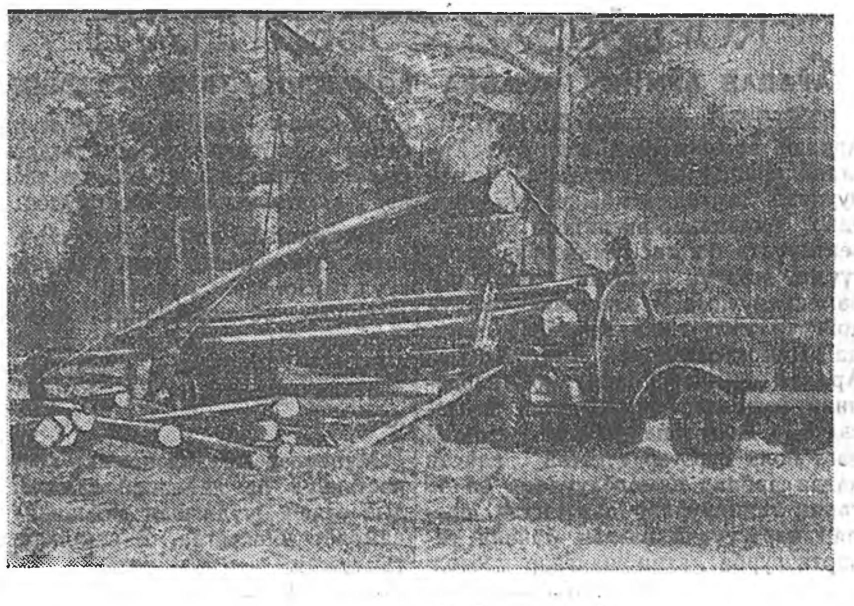
Нүхэр Е. Сороковиковой тракторна бригада нэгэ условно тракторааар 550 га газар элдүүрилхэ, 4000 килограмм горючи алмаха уялга абаба. Түрүү трактористнууд Шехин Д., Кириллов С. гэгшэд ДТ-54 трактораар сезон соо 800 га газар элдүүрилхэ, 1100 килограмм горючи алмаха гэһэн уялга абаа. Комбайнер Ф. Гомилов «Коммунар» комбайнаар сезон соо 500 га таряа һайн шанартайгаар хуряаха уялга абаһан байна.

Үбэл-хабарай үедэ агротехническэ хэмжээ-ябуулгануудые һайнаар үнгэргэхэ хэрэгтэнь «Заря», «Память Кирова», Кагановичын, Сталинай нэрэмжэтэ колхозуудта туһалжа, полинууд дээрэһээ гектар бүриһөө дунда зэргээр 14 центнер, XVII партсъездын нэрэмжэтэ, «Красный пахарь» колхозуудта гектар бүриһөө 16 центнер таряа хуряаха гэжэ хараалагдаба.

Ниитынгээ малда үбһэ тэжээл бэлдэхэ түсэбөө үлүүлэн дүүргэхэ хэрэгтэнь, малажалайнгаа ажал ехэтэй хүдэлмэринүүдые механизацилгадань колхозуудта туһа үзүүлхэ гэжэ механизаторнууд шиидэбэ.

Абаһан уялгаяа дүүргэхын тулада тус МТС-эй механизаторнууд эршэмтэйгээр хүдэлмэрилжэ байна.

Д. Янданов.

Эрийскэ леспромхоздо модо ашаалалгын ба буулгалгын бүхы хүндэ хүдэлмэриие механизмын хүсөөр хэгдэнэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: ЗИС-151 автоэлектрокранаар модо ашаалжа байна.

З. Весниногай фото.

* *

МОДО БЭЛЭДХЭЛ ДЭЭРЭ

Шэнэ уялганууды абаба

Онохойн лесокомбинадай хүдэлмэрилэгшэд, инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд ба албахаагшад Эрийскэ леспромхозой коллективэй уряае зүбшөөн хэлсээд, дээшэлүүлһэн шэнэ уялганууды абаба.

Энэ оной апрелиин 15 хүрэтэр 160 мянган кубометр модо арадай ажахыда эльгээхэ, 120 мянган шпала хюрөөдэхэ, майн 1 хүрэтэр түмэр харгыда тушааха, модо уһанһаа татажа абадаг талмайга сэбэрлэн, ерэхэ сезондо бэлдэхэ, механизмуудаа дүүрэнээр ашаглахын тулада техническэ харалга үнгэргэжэ, заһабарилга саг сооһь хэхэ гэжэ тэдэнэр шиидэбэ.

Шэнэ технологиие үйлэдбэридэ нэбтэрүүлэн, түрүүшүүлэй дүй дүршэлые бүгэдын шадабари болгохо, тиигэжэ ажалай бүтээсые 5 процентээр дээшэлүүлхэ, мүнгэ зөөри ба материалнуудые гамтайгаар гаргашалха, хэрэглэлэй модо ехээр үйлэдбэрилэн, продукциин өөрын үные 1,5 процентээр химдарүүлхэ зуураа, түсэбһөө гадуур 500 мянган түхэриг продукци бүтээн гаргаха гэһэн уялга тэдэнэр абаа.

Мүнөө энэ уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө цехүүд ба бригаданууд хоорондо социалистическэ мүрысөө үргэдхэжэ эхилээ. Комбинадай коллективэй энэ үнэтэ үүсхэлые республикын ой модоной промышленностиин предприятинуудай коллективүүд халуунаар дэмжэхэ бээз гэжэ найдагдана.

Т. Викторов.

Түсэбһөө гадуур модо бэлэдхэнэ

Модо бэлэдхэхэ сезонно түсэбөө мартын 25-да дүүргээд, түсэбһөө гадуур 5 мянган кубометр эрхим шанартай модо коммунизмын шэнэ барилгануудта үгэхэ гэжэ шиидэһэн Байкальска леспромхозой коллектив горьтой амжалтануудые туйлажа байна. Тэрэшэлэн тэндэ модо бэлэдхэлгэдэ хүдэлмэрилжэ байгаа Прибайкальска ба Байкало-Кударын аймагуудай колхознигууд-сезоннигууд һайнаар ажаллана.

Тэдэнэр нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудай үдэрэй хүндэлэлдэ стахановска вахтада жагсаад, барандаа шахуу ажалай бүтээсые дээшэлүүлнэ. Январь һарын түрүүшын хахадта ажалай бүтээсэ 5 процентээр дээшэлүүлһэн байна. Механизмын хүсые ниилээд һайнаар ашагладаг болоһоной ашаар түсэбһөө гадуур хэдэн зуутаад кубометр модо бэлэдхээ.

Б. Тарабаев.

Баруун-тарбагатайнхид уялгаяа дүүргэнэ

Түрүү Эрийскэ леспромхозойхидой уряагай харюуда Баруун-Тарбагатайн леспромхозой коллективэй гэшүүд декабрь һарада жэлэйнгээ түсэбһөө гадуур 23 мянган кубометр модо шэрэхэ уялга абаа һэн. Энэ уялгаяа тэдэнэр амжалтатайгаар дүүргээ.

Мүнөө тус леспромхозойхид модо бэлэдхэхэ сезонно түсэбөө болзорһоонь урид—мартын 25-да дүүргэхэ, тиигээд түсэбһөө гадуур 4 мянган кубометр модо шэрэхэ гэжэ шиидээд, эршэтэйгээр тэмсэжэ нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалтануудай хүндэлэлдэ барандаа стахановска вахтада жагсаба.

В. Васильев.

Редакцида ерэһэн бэшэгүүд

МАЛШАДАЙ ЭРИЛТЭДЭ АНХАРАЛТАЙГААР ХАНДАХА

Мүнөө малажалай хүдэлмэрилэгшэдэй эгээл харюусалгатай үе—малай үбэлжэлгэ үнгэргэгдэжэ байна. Тиимэһээ малшадай культурна ба ажабайдалай эрилтэнүүдые хангалгада онсо анхарал хандуулагдаха ёһотой. Гэбэшье, Хэжэнгын аймагай Чесаньын сомоной «Коммунизм» колхозой хүтэлбэрилэгшэд малшадай эрилтые хангаха тушаа зохихо анхарал табинагүй.

Кулькисон гэжэ газартахи малай гүүртын колхозой центрһээ 20-оод километрын газарта байһан дээрэһээ нёдондо жэлдэ тэндэ ларёк, эхин һургуули нээгдэһэн байна. Мүн эндэхи малшад политһургуулида һуралсана. Гэбэшье, колхозой партийна эхин организаци эндэхи малшадай дунда политическэ хүдэлмэри саг үргэлжэ ябуулнагүй. Тус гүүртэдэ агитатор томилэгдоогүй, малшадай дунда элидхэл ба хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэнэгүй. Тиимэһээ тэдэнэр партиин XIX съездын түүхэтэ документнүүдтэй һайнаар танилсаадүй байха юм. Мүн февралиин 22-то болохо нютагай Соведүүдтэ һунгаха һунгалта тухай хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэнэгүй.

Гадна, гүүртынхидэй захиһан газетэнүүд ехэ хожомдожо асарагдана. Эндэ улаан булан бии гэжэ нэрэтэй аад, тэрэнь хүнэй байра болонхой. Тус улаан буланда нёдондо жэл «Родина» гэжэ радиоприёмник тодхогдоһон юм. Теэд, тэрэнь үнинэй хүдэлмэрилнэгүй. Тэрэшэлэн эндэхи малшадта һүүлэй нэгэ жэлэй турша соо кинокартина харуулагдаагүй.

Тус гүүртын малшад культурно-гэгээрэлэй хүдэлмэриие һайжаруулха, кино харуулга эмхидхэхэ, газетэ саг соонь асаржа байха тухай колхозой хүтэлбэрилэгшэдтэ нэгэнтэбэшэ хандаһан байна. Теэд, колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Рабданов, партийна организациин секретарь нүхэр Мункоев малшадай эрилтые ханганагүй.

Б. Кижингинский.

Ажалшадай эрилтые ханганагүй

Ажалшадай дунда кино харуулга Хориин аймагта хангалтагүйгөөр табигданхай. Аймагай кинофикациин таһагай муугаар хүдэлмэрилдэг дээрэһээ эндэхи колхозуудай фермэнүүдтэ болон леспромхозуудай модо бэлэдхэлэй участогуудта кино үсөөн харуулагдана. Жэшээлхэдэ, Курбын леспромхозой Хасууртайн, Ойбонтын, Могойтын, Энгэрэй участогуудта байһан колхознигуудта кино харуулагданагүй шахуу. Тэрэшэлэн аймагай колхозуудта, илангаяа малажалай холын фермэнүүдтэ кино харуулагданагүй. Жэшээнь, Сталинай, Калининай, Кировэй, Ждановай нэрэмжэтэ «Улаан Одон» колхозуудта декабрь январь һарада нэгэшье кино харуулагдаагүй. Эндэхи колхозуудай залуушуул ба һургуулиин һурагшад кино харахые ехэтэ хүсэнэ.

П. Содбоев.

„БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭНДЭ“ БЭШЭҺЭНЭЙ ҺҮҮЛЭЭР

„Хүдөө ажахын түрүүшүүлэй дүй дүршэлые үргэнөөр дэлгэрүүлхэ“

«Сталинский путь» гэжэ аймагай газетэ (КПСС-эй Кабанскын айкомой ба аймсоведэй гүйсэдкомой орган) хүдөө ажахын түрүүшүүлэй дүй дүршэл үргэнөөр дэлгэрүүлхэ хэрэгтэ анхарал багаар хандуулна гэжэ манай газетэдэ дээрэ дурсагдаһан гаршагтайгаар толилогдоһон хэблэлэй шэнжэлэл соо хэлэгдэһэн байгаа.

Статья соо заагдаһан баримтанууд булта зүб байба гэжэ манай редакцида КПСС-эй Кабанскын айкомой секретарь нүхэр Лесиков мэдээсэбэ. Дурсагдаһан дутагдалнуудые усадхаха талаар партийн айкомой зүгһөө зохихо хэмжээ абтаа. Айкомой пропаганда ба агитациин таһагай дэргэдэ аймагай газетын селькорнуудай зүблөөн үнгэргэгдэһэн байна. «Сталинский путь» газетын редактор нүхэр Вяткинай хүдэлмэриин дутуунууд элирүүлэгдэжэ, аймагай газетын хүдэлмэриие һайжаруулха, аймагай колхознигуудай дунда хүдөө ажахын түрүүшүүлэй дүй дүршэлые үргэнөөр дэлгэрүүлхэ гэжэ заагдаба. Мүн февраль һарада КПСС-эй айкомой бюро дээрэ «Сталинский путь» газетын редакциин хүдэлмэри тухай асуудал зүбшэн хэлсэгдэхэ байна.

„Хэзээ нээгдэхэ юм?“

Иимэ гаршагтай бэшэг манай газетын үнгэрэгшэ оной декабриин 27-ной номерто толилогдоһон юм. Кяхтын аймагай Капчеранка тосхондохи магазин ажалшадай эрилтые ханганагүй, үнинэй хаалтатай байна гэжэ тэрэ бэшэг соо хэлэгдээ һэн.

Манай редакцида Кяхтын аймсоведэй гүйсэдкомой мэдээсэһэнэй ёһоор, бэшэг соо хэлэгдэһэн баримтанууд тодороо. Тус магазинай продавец Соковикова үрилтэ хэһэнэй ба муугаар ажаллаһанайнгаа түлөө хүдэлмэриһөө сүлөөлэгдөө.

Бурят-монгол литературна хэлэнэй бэшэгэй дүримые һайжаруулха тухай

* *

Д. АМОГОЛОНОВ,
филологическа наукануудай кандидат, Д. Банзаровай нэрэмжэтэ Бурят-Монголой гүрэнэй педагогическа институдай бурят-монгол хэлэ ба литературын кафедрые даагша.

* * *

Бурят-монгол арад өөрынгөө хэлэ бэшэг хүгжөөхэ талаар ехэхэн амжалтануудые туйлаа. Эдэнь партиин ба правительствын саг үргэлжын анхарал оролдолгын үрэ дүн мүн.

Национальна хэлэн гээшэ заабол бэшэгэй хэлэнэй формотой байдагшье һаа, яряанай литературна хэлэлгэгүй байжа болохо юм. Иимэ ушарта хэлэнэй бэшэгэй (литературна) формо хадаа хэлые сонсоголой зүйл байһыень нюдэндэ харагдаха зүйл болгохо арга байхаһаа гадна, мүн литературна хэлэлгын эхин болоно үгэдэг. Бэшэгэй хэлэн гээшэ ниитэнациональна хэлые үндэһэ һуури болгон абаха зуураа, энээнһээ олон тусхай зүйлнүүдээрээ илгардаг, тэдэнь яряанай хэлэлгэдэ, хүгжэн тогтонижо байһан литературна хэлэлгэдэ һөөргөө нүлөөлдэг. Хэлэнэй хүгжэлтэдэ хүсэтэй нүлөө үзүүлдэг бэшэг, бэшэгэй хэлэн тон ехэ удхашанартай юм гэжэ И. В. Сталин заана, тиихэдээ иигэжэ бэшэнэ: «Үйлэдбэриин саашанхи хүгжэлтэ, ангинуудай бии бололго, бэшэгэй бии бололго, захиргаалхын тула ниилээд гуримтай бэшэлгэ шухалашалан хэрэглэдэг гүрэнэй бии бололго, гуримтай бэшэлгые бүри ехээр хэрэглэдэг наймаанай хүгжэлтэ, хэблэлэй станогой бии бололго, литературын хүгжэлтэ—эдэ бүгэдэ хэлэнэй хүгжэлтэдэ ехэхэн хубилалта оруулһан байгаа». (И. В. Сталин. Марксизм ба языкознаниин асуудалнууд, нюур 23).

Бэшэгэй хэлэн, тиимэ хадаа мүн литературна продукци гээшэ культурна ба эрдэм һургаалай талаар тон ехэ удхашанартай байна, энэнь нарин анхарал хандуулхые, орфографическа таарамжагүй зүйлнүүдые ба таарамжагүй графическа тэмдэгүүдые дахин хаража үзэхые эринэ.

Манай урагшаа дабшаха талаар бурят-монгол литературна бэшэгэй хэлэ байгуулга манай ниитын культурна организацинуудай анха түрүүшын зорилго болоһон байгаа, юуб гэхэдэ, олон диалекттэй бурят-монгол хэлэнэй хүгжэлтэдэ литературна хэлэн гээшэ обществын политическэ ба культурна зорилгонуудта тааараха бодото арга зэбсэг боложо үгэхэ ёһотой һэн. Энээн тушаа абтаһан анха түрүүшын хэмжээ гэхэдэ, бурят-монгол бэшэгэй шэнэ графика, ородой графика абалга, бурядуудай эгээ олон бүлэг болохо хори бурядай хэлые литературна хэлэнэй үндэһэ һуури болгожо абалга, арад зондо ойлгосотой бэшэгэй дүримэй шэнэ эхинүүдые зохёолго мүн байгаа.

Энэ шэнэ графика ба орфографи сомор зохидоороо, мүн зорилгынгоо талаар шалгалта дабажа гараа. Тиимэ дээрэһээ бурят-монгол хэлэнэй тус графическа системэ ба орфографическа эхинүүд гол түлэб зандаа үлэхэ ёһотой, эдэниие үндэһөөрнь хубилгаханай хэрэг байхагүй. Энээн тушаа нүхэр Сталинай һургаалые һануулха шухала.

Бурят-монгол хэлэнэй үзэгүүдые тэмдэглэхэдэ таарамжатай ородой графика, ниитэнациональна хэлэнэй баялигуудые үргэнөөр бэедээ нэбтэрүүлһэн хори бурядай хэлые литературна хэлэнэй үндэһэ һуури болгоһон ябадал, оригинальна уран литература байгуулга, оршуулагдаһан литературын үргэнөөр дэлгэрэлгэ, учебнигүүд ба словарьнуудые зохёолго, хэблэлэй, театрын ба радио дамжуулгын хүгжэлтэ, бурят-монгол хэлэн дээрэ ном заалга, графикын ба орфографиин гол асуудалнуудые зүбөөр шиидхэлгэ—эдэ бүгэдэ бурят-монгол литературна хэлэнэй позицинуудые бэхижүүлээ. Литературна хэлэнэй нормо байгуулагдаа.

Гэбэшье, шэнэ графикые ба орфографиие хэрэглэлгын практика зарим дутагдалнуудые элирүүлээ, шэнэ дүримүүдые оруулжа, үсөөн тэды заһабари гаргаа.

Бурят-монгол хэлэнэй алфавидай ба орфографиин дутагдалнуудые тобшолходо иимэ байна:

1. Бэшэлгэдэ зарим графическа тэмдэгүүдые, жэшээлхэдэ, «у» «ү» хоёрые буруугаар хэрэглэлгэ.
2. Бэшэлгын дүримүүдэй хүсэд бэшэ байһан ушар.
3. Олон дүримүүдые хангалтагүйгөөр, орёогоор найруулан бэшэһэн ябадал.
4. Орфографиин асуудалнуудые дутуугаар шиидхэһэн ба литературна хэлэндэ диалектнүүдэй нэбтэрһэн ушар бэшэгэй дүримүүдые эбдэхэ ябадал үүдхээ.
5. Нэгэ үгые олон янзаар бэшэхэ ябадал.
6. Абтаһан үгэнүүдые бэшэхэ дүримүүдэй хангалтагүй, бэе бэедээ зүрюу, орёо байһан ушар.
7. Үгэнүүдые амяарнь, хамта ба дефис табижа бэшэлгын гуримшуулагдаагүй ушар.
8. Сэглэлтын тэмдэгүүдые хэрэглэхэ ябадалда гуримшуулагдаһан дүримүүдэй үгы байһан ушар.
9. Бэшэгэй дүримэй арсалдаата асуудалнуудые шиидхэхэ талаар, мүн графикын ба бэшэгэй дүримэй дутагдалнуудые элирүүлжэ зайсуулха талаар ябуулагдаха хүдэлмэриин үгы байһан ушар.

Дээрэ заагдаһан дутагдалнууд булта зайлуулагдаха, орфографиин хүсэд дүүрэн дүримүүд зохёогдохо ёһотой. Эдэ дүримүүд дотор хэдэн олон графическа ба орфографическа асуудалнууд багтаагдаха ба шиидхэгдэхэ ушартай гэбэл:

I. Графическа тэмдэгүүдые зүбөөр хэрэглэхын тула «у» «ү» хоёрой байрые һэлгэхэ ёһотой. «У» үзэгөөр хэлэнэй узуурай үндэр үргэгдэлгэтэй абяае тэмдэглэхэ: клуб, суд, ундэр, убэл, ургэн г. м., «ү» үзэгөөрнь хэлэнэй узуурай дунда зэргын үргэгдэлгэтэй абяае тэмдэглэхэ үһан, үрасхал үүраг г. м. (Экспериментальна мэдээнүүдэй ёһоор, бурят-монгол хэлэнэй а, о, у, ү, ө гэһэн аялганууд бии болодог газараараа хэлэнэй узуурай юм, э хадаа хэлэнэй үзүүрэй, харин и ы—холимог байха юм. Аялгануудай тааралдал гэжэ дүримые хэлэн гээшэ тангалай тээшэ хэр зэргэ үргэгдэнэб, тэрээгээрнь тайлбарилха ёһотой).

II. Үгэнүүдые элдэб янзаар ба орёогоор бэшэхэ ябадалые гуримшуулжа, нэгэ янза болгохын тула мүнөө байһан бэшэгэй дүримдэ удаадахи заһабаринуудые оруулха ушартай гэбэл:

а) «б» үзэгэй һүүлээр тодо бэшэ түргэн аялгануудые бэшэхэ, юуб гэхэдэ, «б» үзэгэй һүүлээр байһан түргэн аялгануудые тэмдэглэнгүй орхидог ябадал теоретическэ талаараа буруу юм. Һонор дуутай л, м, н, р, хашалгануудай удаа түргэн аялгануудые бэшэхэгүй гэһэн дүримтэй адлидхаһан дээрэһээ энэ дүрим гараа. Һонор дуутай хашалгануудай удаа түргэн аялгануудые юундэ бэшэнэгүйб гэхэдэ, тус аялганууд һонор дуутай тула үгүүлхэлээр үнөөхи тодо бэшэ түргэн аялгануудые «орлоһон» шэнги байдаг, тиимэһээ тус аялгануудые бэшэдэггүй. Ушар иимэһээ үбэгэн, үбэшэн, баабагай гэжэ бэшэхэ ёһотой.

Бурят-монгол хэлэндэ хамарай «н» ба хэлэнэй узуурай «нг» гэһэн хоёр абяан бии юм, тэдэнэр алфавит соо ганса «н» үзэгөөр тэмдэглэгдэдэг. Хэлэнэй узуурай «г» абяанай һүүлээр түргэн аялганууд ехээр һуларшадаг, тиимэһээ бэшэгдэдэггүй. Зүгөөр хамарай «н» абяанай һүүлээр түргэн аялганууд багаар һулардаг, тиимэһээ иигэжэ бэшэгдэдэг: үнэгэн, үнэшэн, хүнэһэн.

б) зарим орфографическа дүримүүдые диалектнэ онсо эрхэ дээрэ үндэһэлһэн ябадал литературна хэлэнэй бэшэгэй дүримэй базые уйтаруулна. Ниитэнациональна «үрдэхэ, үлтэрхэ, үгэй, гулзээргэнэ, үльгэрһээ» гэһэнэй орондо үрдихэ, үлтирхэ, үгы, гулзөөргэнэ, үльгэрһөө гэжэ бэшэхэ ябадал агинска говорэй, тодорхойлон хэлэхэдэ, хори бурядай диалектын эли тодо нүлөө мүн.

1) Бурят-монгол хэлэндэ ехэнхидээ үгын дунда байһан хатуу хашалганай урда тээхи хашалганиие зөөлөөр хэлэдэг хадань, ольторог (олтирог бэшэ), хальтарха (халтирха бэшэ), (хурьган, сэдьхэл, урьха гэжэ үгэнүүдэй бэшэлгэтэй жэшэжэ үзэгты), һэрэхэ (һэрихэ бэшэ), ультэрхэ (үлтирхэ бэшэ), хүргэн (хүрьгэн бэшэ) гэжэ бэшэхэ.

2) Үгын дундахи ба һүүлдэхи удаан «зөөлэн» аялгануудһаа «ы» бэшэ, харин дифтонгшуу «эй» үгүүлэгдэдэг хадань, «ы» үзэг хэрэглэхэ ябадалые хизаарлаха. Энэ ушарые удаадахи бүлэг үгэнүүдые бэшэхэдээ хараадаа абаха: үгэй (үгы бэшэ), дугуй (дугы бэшэ), үндэйхэ (үндыхэ бэшэ), үлээй (үлзы бэшэ), үлэйхэ (үлыхэ бэшэ) г. м.

3) Хэлэнэй бэшэгэй формо түргэн «ө» үзэгые үгы болгоһон байна. Энэ ушар түргэн «ү» үзэгэй һүүлээр бүхы ушарнуудта заабол удаан «өө» бэшэхэ гэһэн дүрим гаргаһан байгаа. Түргэн «ү» аялганһаа хойшо удаан «өө» хэрэглэхэ, тиихэдээ, гүзээн, гүбээ, үһээ, һүхээр г. м. үгэнүүд энэ дүримдэ оролсохогүй гэһэн, энэ дүримэй заабариие ажаглалтаар заһабарилан нэмээхэ. Тус ажаглалтань эдэ үгэнүүдэй үгэ бии болгодог ба үгэ хубилгадаг хубинуудта хабаадуулагдаха ёһотой.

в) Нэрэ үгэнүүдэй зохилдолой системэдэ (үйлын падеждэ) аялгануудай тааралдал эбдэрдэг: уладые, олониие г. м. Тиин гэхэдэ, глаголой хандаһан формонуудта аялганай тааралдал эбдэрдэггүй: ошоё, ерэе, ябая г. м. Нэрэ үгэнүүдэй ба глаголнуудай грамматическа формонуудые нэгэ юрэнхы дүримтэй болгожо, яряанай хэлэндэ дүтэ болгохын тула глаголой хандаһан формодо хододоо «е» ба «еы» бэшэхэ: ошое, ерэе, ябае, ошоеы, ерэеы, ябаеы, г. м.

г) Бурят-монгол яряанай хэлэндэ олоной тоогой суффикснүүд үсөөн хэрэглэгдэдэг, тэдэнэй орондо тусгаар үгэнүүд гү, али тоолоһон тоогой нэрэнүүд хэрэглэгдэдэг: олон хонин, хорин гэр г. м., үгышье һаа, олон юумэн тухай хэлэгдэһэниинь хөөрэлдөөн дээрэһээ гү, али контекст дээрэһээ эли байдаг. Гэбэшье, һүүлэй үедэ олон юумэ тэмдэглэхын тула олоной тоо хэрэглэхэһээ гадна, үшөө нэрлүүлэгшэ хэлэгшэ хоёрые тоогой талаар тааралдуулдаг. Энэ ушар ород хэлэнһээ бурят болгон оршуулгын нүлөө мүн. Тиин гэхэдэ, иигэжэ олоной тоогой идейе ород хэлэнэй нормотой жэшэжэ абалга ба хубилгалта зүб гэжэ тооломоор бэшэ байха юм. Үгэ хэлэлгын удха ушарые ба хэлэнэй ёһо дүримые эбдэнгүйгөөр олоной тооe тусгаар үгэнүүдэй хүсөөр тэмдэглэжэ болоно.

д) Бусад хэлэнүүдһээ үгэнүүдые дамжуулан абалга хадаа арадай экономическа ба культурна ургалтые харуулдаг, тиимэһээ энэ прогрессивнэ ябадал мүн болоно. Абтаһан үгэнүүд, бурят-монгол хэлэнэй словарна составта орохолоороо хоёр янзатай байдаг. Үгэ хэлэхэдэнь хадуужа абаһан, байра байдалай хэрэгсэлнүүдые тэмдэглэһэн

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта)

Монгол арад маршал Чойбалсанай дурасхаалые ёhолон тэмдэглэнэ

УЛАН-БАТОР, январиин 26. (ТАСС). Монгол арад өөрынгөө вождь маршал Чойбалсанай наhа бараhан жэлэй ой тэмдэглэбэ. Чойбалсанай хадагалагдаhан газарта мүнөөдэр ажалшадай сүлөөтэй ороло нээгдээ. Хүдэлмэришэд, холоhоо ерэhэн малшад, интеллигенци заха үзүүргүй hубаран ябаба. Маршал Чойбалсанай хадагалагдаhан газарта олон веногууд табигдаа.

СССР-hээ МНР-тэ байгаа посол Иванников, Хитадай Арадай Республикын ба Корейскэ Арадай-Демократическа Республикын посолнууд веногуудые табиба.

Партийна, гүрэнэй ба ниитын организацинуудай, Монголой армиин ба городой ажалшадай түлөөлэгшэдтэй хамтадаа Арадай Ехэ Хуралай президиумэй, Монголой арадай-революционно партиин ЦК-гэй, Улан-Батор городой хуралай ба МНРП-гэй горкомой хэhэн шанал-дурасхаалай заседани маршал Чойбалсанай наhа бараhаар нэгэ жэлэй ойдо зорюулагдан, мүнөө үдэшэ Улан-Баторта болоо. Монголой арадай-революционно партиин ЦК-гэй секретарь Дамба «Маршал Чойбалсанай зааhан замаар» гэhэн элидхэл хэбэ.

Суглараашад бүхы дэлхэйн ажалшадай вождь нүхэр И. В. Сталинда эльгээхэ бэшэгые угаа ехэ дэбжэлтэтэйгээр баталан абаа.

Итальянска компартиин байгуулагдаhаар 32 жэлэй ой

РИМ, январиин 25. (ТАСС). Мүнөөдэр Итальянска коммунистическэ парти байгуулагдаhаар 32 жэлэйнгээ ойе бүхы орон дотор олон зуугаад митингнүүдээр ба демонстрацинуудаар тэмдэглэжэ байна. «Унита» газетэ партиин оршожо байгаа 32 жэлэй турша дотор партиин хэhэн тэмсэлдэ зорюулагдаhан тусхай номерые миллион хахад экземпляр тиражаар хэблэн гаргаа.

Ален ле Леапые сүлөөлхэ!

ПАРИЖ, январиин 25. (ТАСС). ВКТ-гэй (Ажалай бүгэдэниитын конфедераци) генеральна секретарь Ален ле Леапые ба Франциин республиканска залуушуулай союзай хүтэлбэрилхы дүрбэн хүдэлмэрилэгшэдые түрмэhөө дары сүлөөлхын түлөө французска ажалшадай ба демократическа организацинуудай тэмсэл угаа олон янзын маяг түхэлтэй боложо байна. hүүлэй неделиин турша дотор Марселиин хүдэлмэришэдэй ба албахаагшадай богони забастовконууд, Шаточеф-Дю-Фугай (Финистер департамент) хүн зоной манифестацинууд, Роншанай (Дээдэ Сона департамент) горнягуудай суглаанууд болобо.

Сена департаментын арадай туhаламжа гэжэ обществын федераци прогрессивнэ организацинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ эсэргүү правительственна мүрдэлгын хуули буса шэнжэтэй байhые элирүүлэгшэ материалнуудай выставкые «Рено» гэжэ автомобильна завод дээрэ эмхидхээ гэжэ «Юманите-Диманш» газетэ мэдээсэнэ. Выставкэ ажалшадай ехэ анхарал хандуулаа.

Английска лейбористска партиин баруунай хүтэлбэри эб найрамдалhаа айна

ЛОНДОН, январиин 25. (ТАСС). Английска лейбористска партиин баруунай хүтэлбэри хадаа прогрессивнэ организацинуудай хүдэлмэридэ хабаадагша партиин гэшүүдые улам шангаар мүрдэнэ. СССР-тэй ба арадай демократиин оронуудтай хани барисаа бэхижүүлхын түлөө, эб найрамдал хамгаалхын түлөө хүдэлөөнэй ургалтаhаа айгаад, лейбористска ударидагшад энэ хүдэлөөе дэмжэдэг партиин гэшүүдые шэнээр мүрдэхээ бэлэдхэнэ.

hаяар лейбористска партиин национальна гүйсэдхэхэ комитет лейбористска партиин гэшүүдэй хабаадалга хоригдоhон прогрессивнэ организацинуудай тоое нилээд олошоруулхые хараалhан документ хаража үзэхэ байна гэжэ «Обсервер» газетын тусхай корреспондент бэшэнэ. Корреспондентын зааhанай ёhоор, хүгжэмшэдэй, багшанарай, научна хүдэлмэрилэгшэдэй, уран зохёолшодой дунда hая байгуулагдаhан эб найрамдалай тала баригшадай организацинуудта лейбористска партиин гэшүүдэй хабаадахые хорихо гэжэ энэ документ соо дурадхагдана. Коммунистическэ оронуудтай хани барисаа хүгжөөхэ обществонууд тэрээн соо тусхай тэмдэглэгдэнэ».

КОРЕЙДЭХИ СОБЫТИНУУД

АРАДАЙ АРМИИН ГЛАВНА КОМАНДОВАНИИН МЭДЭЭСЭЛ

ПХЕНЬЯН, январиин 26. (ТАСС). Арадай армиин соединенинүүд Хитадай арадай hайндуратанай частьнуудтай хамтадаа ябажа, үнгэрhэн үдэр американо-английска интервентнүүдтэ ба лисынмановска сэрэгүүдтэ эсэргүү нютагай шанартай байлдаануудые Чхолвоньhоо баруун хойгуур хэбэ гэжэ Корейскэ Арадай-Демократическа Республикын Арадай армиин Главна командованиин мүнөөдэр дамжуулhан мэдээсэл соо хэлэгдэнэ. Ябаган сэрэгэй нэгэ полк хүрэтэр хүсэтэй дайсан хэдэн арбаад самолёдуудаар ба 40 гаран танкнуудаар дэмжэгдэн, арадай сэрэгүүдэй эзэлэн байhан газарта гурба дахин шангаар добтолбо. Гэбэшье, арадай сэрэгүүд дайсанай добтолгонуудые гэдэргэнь сохижо, тэрэнэй хүнүүдтэ ба техникэдэ гээлтэ хоролто ушаруулба.

Январиин 25-най үдэшэ «В—29» гэжэ американска бомбардировщигууд Яндокын райондо сэрэгэй ямаршье объектнүүдгүй амгалан тосхонуудта добтолжо, тэдэниие зэрлигээр бомбодобо. Олон хүн алагдаа, олон гэрнүүд hандаргагдаа.

Мүнөөдэр Арадай армиин зенитнэ частьнууд ба дайсанай самолёдуудые агнан буудагшад дайсанай 3 самолёт унагаагаа, 2 самолёдыень гэмтээгээ.

Корейдэ американска агрессорнүүд аашална

ПЕКИН, январиин 25. (ТАСС). Кэсонhоо Синьхуа агентствын тусхай корреспондентын мэдээсэhэнэй ёhоор, американецууд конференциин районие январиин 23-най үлэшын 8 час 40 минутада буудаад, Паньмыньчжоньдо шэнэ провокаци хэбэ. Артиллерийскэ снарядуудай 70 гаран хэмхэрхэйнүүд конференциин райондо олдобо. Энэ хадаа даб дээрэхи эблэрэлгэ тухай хэлсээе үнгэрhэн жэлэй октябрьда американска правительствын таhалдуулhанай hүүлээр, конференциин центральна районие американска артиллериин буудаhан дүрбэдэхи ушар гээшэ.

Генерал Ван Флит тушаалhаа гарахаяа байна

НЬЮ-ЙОРК, январиин 24. (ТАСС) Вашингтонhоо Ассошиэйтед Пресс агентствын корреспондентын мэдээсэhэнэй ёhоор, Корейдэхи американска 8-дахи армиин командалагша генерал-лейтенант Ван Флит мартын 31-дэ тушаалhаа гарахань, США-гэй армиин штабай начальнигые оперативна ба захиргаанай асуудалнуудаар орлогшо генерал-лейтенант Максуэлл Тэйлор тэрэниие hэлгэхэ юм гэжэ США-гэй сэрэгэй министерство мэдүүлбэ.

Австрида олон хүдэлмэришэдые хүдэлмэриhөөнь гаргана

ВЕНА, январиин 25. (ТАСС). Австриин экономикые американска зонхилолгодо оруулха, промышленностиин амгалан hалбаринуудые хорёохо ябадалда шэглүүлэгдэhэн, Фигль-Шерфын правительствын политика хүдэлмэришэдые ба албахаагшадые хүдэлмэриhөө олоорнь гаргаха ябадалда хүргэнэ.

Демократическа хэблэлэй мэдээсэhэнэй ёhоор, «Штейр-Верке» заводууд дээрэ 400 хүдэлмэришэд хүдэлмэриhөөн гаргагдаа. Шердингдэхи (Дээдэ Австри) предприятинуудhаа 1600 хүдэлмэришэд улицада хаягдаа.

Английска судьягай эрилтэ

ЛОНДОН, январиин 25. (ТАСС). Манчестерhээ (Англи) Рейтер агентствын корреспондентын эльгээhэн мэдээсэлhээ харахада, январиин 23-да Олтрингемдэхи (Чешир графство) сүүдэй гэшүүдэй заседани дээрэ, Олтрингемэй городской сүүдэй түрүүлэгшын орлогшо Прайс түрмэдэ хаагдаhан хүнүүд тухай хэлэхэ зуураа, иигэжэ мэдүүлбэ: «Би тэдэниие бүлэг бүлэгөөрнь гэнжээр хүлихэ hэм. Америкэдэ тиигэдэг юм. Бүри хатуу хэмжээнүүдые абаха ёhотойбди».

Английска сэрэгэй эскадра Бейрут ерээ

БЕЙРУТ, январиин 25. (ТАСС). Средиземнэ далайдахи Англиин флодой составта ородог английска сэрэгэй эскадра бейрутскэ портдо ерээ. Ерэhэн корабльнуудай тоодо «Кения» гэжэ крейсер оролсоно.

Кениин негрнүүдые английска засагаархид мүрдэнэ

ЛОНДОН, январиин 26. (ТАСС). Найробиhаа (Кени) Рейтер агентствын корреспондентын эльгээhэн мэдээсэлhээ харахада, үсэгэлдэр Абердэр гэжэ модото районой хилэ дээрэ негрнүүдтэ эсэргүү ехэ операци хэгдэжэ эхилбэ.

Хоккейгээр БМАССР-эй кубок абахын түлөө мүрысөөн боложо байна. Үнг[эр]гэшэ воскресеньедэ БМАССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион дээрэ ПВЗ-гэй «Локомотив» ба «Пищевик» гэжэ ДСО-нуудай хоккейнэ командану[д] уулзажа, локомотивайнхид 19 : 1 тоотойгоор илаба.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Пищевик» командын воротагай дэргэдэ наадажа байна.

А. Мантаевай фото.

Мүрысөөндэ илаба

Ажалшадай депутадуудайТориин аймагай Соведэй гүйсэдком аймагайнгаа сельскэ ба сомоной Соведүүдэй 1952 оной IV кварталай социалистическэ мүрысөөнэй дүнгүүдые гаргаба.

Мүрысөөндэ Бургалтайн сомоной Совет (түрүүлэгшэнь нүхэр Цыбикжапов) илаба гэжэ тоологдоо. Тус сомоной колхозууд 1952 ондо малажал хүгжөөхэ түсэбөө адуу морёор —100 процент, эбэртэ бодо малаар 102, хони ба ямаагаар—102,5, гахайгаар 120 процент дүүргэhэн байна. Мүнөө тэдэнэр 1953 оной хабарай тарилгын үрhэнэй фондые сүм хааhан, сеялкэнүүдые заhабарилжа дүүргэhэн ба хүдөө ажахын бу[сад] машина зэбсэгүүдэй заhабари[е] дүүргэхэ дүтэлүүлhэн байна.

Энэ сомоной «Заветы Ильи[ча]» колхоз нёдондо гүрэнэй бэлэдхэл[эй] үндэгэ тушаалгаар 163 проце[нт], брынзээр—172, хартаабхаар—[...] процент дүүргэhэн байха юм. Бу[р]галтайн сельпо эд бараа худалда[ха] түсэбөө 287 процент дүүргэнхэй.

Тэндэхи хоёр эхин hургуули [...] хэли сезон соо хүрэхэ түлеэгээр ха[н]гагданхай. Уншалгын байшан [...] медицинскэ пункт мүн лэ хэрэг[тэй] юумээрээ гүйсэд хангагдаhан ба[й]на.

Ц. Цыдыпов.

Санашадай агитбригада

ВЛКСМ-эй Прибайкальска айком ба аймгүйсэдкомой дэргэдэхи физкультура ба спортын хэрэгые эрхилхэ комитет 8 комсомолец-санашадhаа тусгаар агитбригада бүридхэбэ.

Тус агитбригада Турунтаево-Горячинск гэhэн маршрудаар гаранхай. Энэ маршрудаар ябаха зуураа, комсомолецууд колхознигуудта, загаhашадта, модошодто партиин XIX съездын материалнуудаар, «СССР-тэхи социализмын экономическа проблемэнүүд» гэhэн нүхэр Сталинай зохёол тухай, Сталин[ск]э Конституци тухай элидхэл ба лек[ци]нүүдые уншана. Мүн ажалша[дай] депутадуудай нютагай Соведүү[дэй] hунгаха hунгалтануудай Дүрим [ту]хай хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэнэ.

Гадна ошоhон фермэнүүд, бри[га]дануудтаа «дайшалхы хуудаhан[у]дые» гаргалсана. Бригадын хүд[эл]мэриие ВЛКСМ-эй райкомой ка[дрн]уудай ба эмхидхэлэй хүдэлмэр[ии] таhагые даагша В. А. Батурин [хү]тэлбэрилнэ.

Г. Ильин

Профсоюзна библиотекэдэ

Потребкооперациин хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обком hайнаар түхеэрэгдэhэн клубтай юм. Тэндэ библиотекэ бии. Тус библиотекэдэ марксизм-ленинизмын классигуудай зохёолнууд, уранhайхан ба научна популярна, хүүтэдэй [но]мууд, словарьнууд болон хам[и] 6000 гаран том номууд бии бай[на].

Д. Колмаков.

СССР-эй чемпионой нэрэзэргые олохын түлөө

СССР-эй шатарай XX чемпионадта нэгэдэхи ба хоёрдохи hууринуудые гроссмейстер М. Ботвинник (Москва) ба гроссмейстер М. Тайманов (Ленинград) гэгшэдэй хубаалдаhаниинь мэдээжэ.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи физическэ культурын ба спортын хэрэгүүдые эрхилхэ Комитет шатараар ороной чемпиониие элирүүлхын тула, хоёр шатаршадые хоорондонь дахин наадуулха гэжэ шиидэбэ. Мүрысөөнэй условинуудай ёhоор, 6 парти наадагдаха ёhотой юм. Адли дүнтэй байгаа hаа, наадалга түрүүшын партиин шүүгдэтэр үргэлжэлхэ байна. Мүрысөөндэ илагшада шатараар СССР-эй чемпионой нэрэзэргэ олгогдохо.

Энэ hонирхол ехэтэ партиин түрүүшын парти январиин 25-да Советскэ Армиин Центральна Байшангай концертнэ зал соо болобо. Забhарлалгын болохо хүрэтэр наадалгань дүүрээгүй. М. Ботвинн[ик] өөрынгөө 41-дэхи ябадалые бэшэ[бэ].

Январиин 26-да Советскэ Арми[ин] Центральна Байшан дотор хоёрдо[хи] парти болохо. Гроссмейстер М. Бо[т]винник сагаанаар наадаха байна.

* * *

Шатараар СССР-эй чемпион[ой] нэрэзэргэ олохын түлөө мүрысө[ө]нэй хоёрдохи парти январиин 26-[да] Советскэ Армиин Центральна Ба[й]шангай концертнэ зал соо боло[бо]. Дэлхэйн чемпион М. Ботвинник с[а]гаанаар наадаба. 26-дахи ябада[л]даа М. Ботвиннигай дурадхала[а]р шатаршад тэнсэхые зүбшөөгөө.

Январиин 25-да 41-дэхи ябада[л]даа хойшолуулагдаhан нэгэдэ[хи] партиие январиин 27-до Совет[скэ] Армиин Центральна Байшан до[тор] наадажа дүүргэхэ.

(ТАСС).

Редактор Б. Ц. ЦЫЖИПОВ.

Бурят-монгол литературна хэлэнэй бэшэгэй дүримые hайжаруулха тухай

(Түгэсхэл)

үгэнүүд урданай сагта, бурят-монгол арадай бэшэггүй түүхын үедэ абтаhан байжа, эсэслэн бурядшалагдашанхай: пулаад (платок), шилгяа (шлея), харсиин (керосин) гэхэ мэтэ. Эдэ үгэнүүд бурядшалагдаhан янзаараа бэшэгдэхэ ёhотой. Нүгөө зарим үгэнүүдынь литературна продукциие дамжуулжа абаhан үгэнүүд мүн. Энэ хадаа Агуу ехэ Октябрьска социалистическэ революциин илаhанай аша үрэ мүн. Бурядууд социалистическэ байгуулалтада эдэбхитэйгээр хабаадалсана. Тэдэнэр өөhэдынгөө национальна бэшэгтэй болоо, тиимэhээ шэнэ үгэнүүдые ба терминүүдые ород хэлэнhээ литературые дамжуулан, нюдөөрөө харалгаар тон олоор абаhан байна. Иимэhээ абтаhан үгэнүүдые фонетическэ ба грамматическа талаарнь гүрimшуулха ябадал ехэхэн теоретическэ ба практическа удхашанартай. Абтаhан үгэнүүд, зарим тусгаар ушарhаа бусадынь, нэрын падеждэ фонетическэ талаараа хубилгагдахагүй, тиимэhээ (1) «абтаhан үгэнүүд гол түлэб ород орфографяараа бэшэгдэхэ, тиимэ хадаа, аялгануудай тааралдал баримталагдахагүй, сохилтотой аялганууд нэгэ үзэгөөр тэмдэглэгдэхэ, хоёр хашалган, хэдэн хашалган тэрэ хэбээрээ бэшэгдэхэ» гэhэн формулировко хүсэндөө үлэхэ болоно. Энэ дүрим «Бурят-монгол хэлэнэй орфографиин ба сэглэлтын хуряангы справочнигай» 23-дахи параграфай «б» «в» пунктнуудта, 27-дохи параграфта хабаадуулагдаха ёhотой, тэрэ параграфууд (§ 23 «б») соо иигэжэ уншаганабди: «Хашалганай зөөлые тэмдэглэhэн -я, -ё аялганаар, мүн -ия,-ие -ий гэжэ аялгануудаар hүүлтэhэн юрын нэрэнүүдэй hүүлые ганса и үзэгөөр тэмдэглэхэ: бани, поли, революци, общежити, совещани, пролетари» (-ия,-ие,-ий hүүлнүүдые бэшэхэ дүримынь үлэхэ); § 23 «в»: «Юрын нэрэнүүдэй сохилтогүй аялган hүүлнүүдынь hуури соохи сохилтотой аялганаараа бэшэгдэхэ т. х. а, о, э аялгануудаар тэмдэглэгдэхэ: формо, фермэ, точко, гэхэ мэтэ», § 27: «Хэрбээ и, ы, ю, гэжэ сохилтотой аялгануудай урда тээхэнэнь а, я, о, ё, у аялгануудай байгаа hаа, тэмдэгэй нэрэнүүдэй hүүлдэ ба юумэнэй нэрэнүүдэй падежнэ залгалтануудта а, аа, яа бэшэгдэхэ: событиhаа, политика, экономическа. Хэрбээ и, ы, ю гэжэ сохилтотой аялгануудай урда тээхэнэ е, э, и, ы, ю аялгануудай байгаа hаа, э, ээ, еэ бэшэгдэхэ: критикэ, теоретическэ, алюминеэр гэхэ мэтэ. Хэрбээ и, ы, ю гэжэ сохилтотой аялгануудай урда тээхэнэ аялгануудай үгы байгаа hаа, э, ээ, еэ бэшэгдэхэ: Нинэдэ» (энэ дүрим нэрын падеждэ байhан үгэнүүдтэ хабаадаха. Харин косвенно падеждэ байhан абтаhан ба бүхы нэрэ үгэнүүдтэ тус дүрим хабаадахагүй): коммунист, форма, политика, Корея, поле, колхоз, ферма, экономика, баня, (2) -ия,-ие,-ий гэhэн hүүлтэй юрын ба географическа нэрэнүүдтэ и hүүл бэшэхэ: революци, пролетари, Германи, («Хуряангы справочнигай» § 24-дэ ажаглалтые иигэжэ бэшэхэ: «Географическа нэрэнүүд оршуулагдахагүй, ород хэлэн дээрэхидээ адляар бэшэгдэхэ: Свердловск, Ростов-на-Дону). (3) Абтаhан үгэнүүдэй грамматическа формонуудые бурят-монгол хэлэнэй морфологическа системэтэй тааралдуулжа бэшэхэ, харин тэдэнэй залгалтын аялгануудые hууриинь сохилтотой аялганаар тодорхойлжо бэшэхэ, ондоогоор хэлэбэл, бүхы абтаhан үгэнүүд бурят-монгол хэлэнэй ёhоор зохилдохо: колхоз—колхозhоо, баня—баниин, революци—революциhээ, Корея — Корейдэ, идея—идейhээ, политика —политикаhаа, Горький —Горькодо, Нина —Нинэдэ. (4) Абтаhан бүхы тэмдэгэй нэрэнүүдэй hүүлдэнь нэрын падеждэ а бэшэхэ: советска, Свердловска, экономическа, партийна, социалистическа. Косвенно падеждэ тэдэнэй залгалтануудые hууриинь сохилтотой аялганаар тодорхойлжо бэшэхэ. (5) Абтаhан тусхайта ба юрын нэрэнүүд нэгэнэй тоодо бэшэгдэхэ: конёк—конёгууд, парижанин—парижанинууд.

III. Ниитэ арадай хэлэн али нэгэн диалектээрээ түлөөлэгдэжэ, литературна хэлэнэй үндэhэ hуури болодог. Литературна хэлэн гээшэ үндэhэ hуури болоhон диалектынгээ ба бусад диалектнүүдэйнгээ хүсөөр саг үргэлжэ баяжажа байха ёhотой. Энэ баяжалгань үгэнүүдэй абяанай оформлениин, лексикын ба грамматикын талаар ябуулагдаха ушартай. Диалектнүүдэй эдэбхитэйгээр хэрэглэгдэжэ байгаа үгэнүүд ба грамматическа формонууд хори бурядай диалектдэ өөhэдынгөө «эдэбхигүй», үрэжэлгүй паарнуудые оложо, тэдэнэй эдэбхитэй, үрэжэлтэй единицэнүүд болгожо гү, али өөhэдөө литературна хэлэндэ орожо болохо юм (тамарха (плавать)—hамарха (сбиться), ондоргон (резкий и перетягивание вверх), тодорхой (конкретный)—бодорхой (ясный).

Литературна хэлэнэй базые үргэдхэхэ тухай асуудалые эридээр табиха саг тулаа. Хори бурядай диалект өөрынгөө лексическэ нөөсөөр ба грамматическа формонуудаар литературна хэлэнэй улам ургажа байгаа эрилтэнүүдые бултыень хангажа шадахагүй гээшэ. Литературна хэлые хүгжөөхэ ба дэлгэрүүлхэ ябадал бусад диалектнүүдэй үгэнүүд ба грамматическа формонуудай хүсөөр баяжалгые хараалдаг. Хори бурядай бүхы юумэнь булта эрхим hайн ба хэрэглэхээр гэжэ болохогүй. Хэлэнэй фактнуудые нарин нигтаар, үсэд оролдолготойгоор шэлэлтэ хэхэ ёhотой. Энэ шухала хэрэгые культурна фронтын бүхы хүдэлмэрилэгшэд ба научна эмхи зургаанууд эрхилхэ уялгатай.

IV. Ород хэлэнhээ оршуулгын нүлөөгөөр модобэлэдхэл, hайндэр, ажамидарал гэхэ мэтэ хоёр хубиhаа бүридэhэн сложно үгэнүүд бии болонхой. Хэлэндэ сложно үгэнүүдэй бии бололго — прогрессивнэ үзэгдэл мүн. Сложно үгын бүридэлдэ оролсодог үгэнүүдынь өөрынгөө хубиие хуряамжалхые эрмэлзэдэг, тиихэлээрээ али нэгэн хубиинь (илангаяа хоёрдохи үгынь) лексическэ удха балартадаг—модон гэжэ үгын «н» үзэгынь үгы болошоно, үдэр гэжэ үгын «ү» үзэгынь гээгдэнэ. Энээнhээ гадна, сложно үгын бүридэлдэ оролсоhон хубинуудынь ондо ондоо шанартай аялгануудые дотороо багтаадаг, тиимэhээ аялгануудай тааралдалтай зүрилдэдэг ба үгүүлхэдэ аягүй байдаг. Энэ ушар арад зоной дунда литературна хэлые дэлгэрүүлхэдэ hаад болохо байна. Бэшэгэй дүримэй үндэhэ hууридa нэгэ ойлгомжо тэмдэглэhэн үгэнүүдые амяарнь бэшэхэ принцип абабал зохихо ёhотой. Дан олоор үгэнүүдые хамталжа ба дэфисээр холбожо бэшэхэ ябадал hайшаагдаха ёhогүй. Юуб гэхэдэ, энээндэ теоретическэ баримташье, практическа хэрэглэлшье байхагүй, харин энэ ябадалые ямаршье баримтагүй «шэнэшэлгэ» гэжэ хараха ёhотой.

Тиимэ хадаа бурят-монгол хэлэнэй графика ба орфографи зарим талаараа нэгэ бага заhабарилагдаха ба хоёр үзэгын байраа hэлгэхэ ёhотой болоно.

Адрес редакции: г. Улан-Удэ, ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора—23, заместителя редактора—7-85. отв. секретаря — 3-23. Отделов: партийной жизни, сельского хозяйства—10-17, пропаганды и переводов—6-84, культуры и быта, промышленности —4-52, мест. информации и писем—11-05. Для междугородных переговоров — 13.

Н—00460. Типография Управления по делам полиграфической промышленности, издательств и книжной торговли при Совете Министров БМАССР. Тираж 10.000.